

१०९५
स्वांयाः पुन्हि

ठाकुरलाल मानन्धर
उकेस भुजु
गिरिजा प्रसाद
काशीनाथ तमोट
रत्नबहादुर सायमि
अष्टमुनि गुभाःजु
बुद्ध सायमि
गाइ द मोपासाँ
रमापति राज शर्मा
दुर्गालाल श्रेष्ठ
उलरिकेयात लसकुस
अमृत श्रेष्ठाचार्य

डा० उलरिके क्वयलमरयात च्वसापासापाखें भाषा जवाःया उपाधि देछाया च्वंगु ।

मू १।-

नेपाल भाषाया
लय्‌पौ

दँ १८/३ थ्यंल्याः १५६

नेपाल सम्बत १०९५ सिल्ला/चिल्ला

संरक्षक
चित्तधर 'हृदय'

सम्पादक व प्रकाशक
हेमबज्र बज्राचार्य

सहायक सम्पादक
विष्णु चित्रकार

व्यवस्थापक
पद्‌मरत्न तुलाधर

दछिया १२।– छगूया १।–

नारद स्मृति ३

सत्यवादीया प्रशंसा

न्ह्यब्वः म्ह- ठाकुरलाल मानन्धर

थ्वते साक्षि विचार पाफयकेस पूर्वया धर्म कथास ल्हाया, सत्यवादीया प्रशंसा। असत्यवादीया पातक खं ल्हासन असत्यन पाफे मछालकेया माझेतसन ध्याच माल। थेस पडपे श्लोक— "नग्नो मुण्ड कपालीच ... स सर्वस्तेय कृत्सरः"। थ्वते श्लोक पड्याव थ्व श्लोकया अर्थ ल्हास्यं काने मध्यस्तसन। ग्वन साक्षिन असत्यन ल्हाचं ओया परत्रस गति जुयु थथ्य। प्वंचिडि म्वंडस खाया कठि ओ खपरा ओ ज्वडाव भूखन पिपासन पीडरपाव शत्रुया छेँस पवंद जोयु, साक्षि जुस्यं चवडाव असत्य ल्हाक्व पुरुषन थमथे द्वलछि नागपासन चेरं, नरक भुवनस द्वलछि नाग-पासन चेया वेदना नयाव चवनिव, शरछि दं वंनडाव छगुडि धारे नागया पास व्यनिव थ्व मानन लाखछि दंन तु ख मुक्ति जुरं। साक्षि खंस असत्य ल्हार डान थव गोत्रवध याडा पातक लायु, चवलस फसि आदिपंया क्रियास साक्षि जूवन, असत्य ल्हाया वड्ह्मं गोत्रवध याडा पाप शाखंस असत्य ल्हायान जिम्हं स्याडा पाप शडं खंस असत्य ल्हायान शरछि स्याडा पाप मिखंस असत्य ल्हायान शरछि गोत्रवध याडा पाप लूंखस असत्य ल्हाकाले थव गोत्र कुटुम्ब द्वाको स्याडा पाप। भूमा सीमा खंस असत्य ल्हायान प्राणी द्वाको वु स्याडा पाप लातं व। थ्वते खो

भूमासीमा खंस असत्य ल्हाच मतेव। सत्यन थमथे पाव-नया ह्नन स्वर्ग वंनेया स्वहन जुरं सत्य। संसार समुद्र पार याये नाम जुरं प्रत्य ख। अश्वमेध यज्ञ ओ सत्य ओ स सत्य ख गुरु जुरं। तुंठिशरछि द्वयकाया सिनों पुखुरि छगुडि द्वयका तव पुण्य, शरछि पुखुरिया सिनों लाखा होम याङा तव पुण्य, लाखाहोम शरछिया सिनों काय थोले तव पुण्य, शरछि काय थ्वरेया सिनों सत्य वचन ल्हाय तव पुण्य। पृथ्वीसन लोक धररपं तरं त्वं सत्यन, दिन प्रति सूर्य भराडस उदय जुर त्वं सत्यन, वायुदेवता त्वं सदा वहरपर त्वं सत्यन पर्वत लाखन वहरपरं वु सत्यन, कालन वा गारं बु सत्यन। थ्वले खो महादान, महातय, महाधर्म, महावेद जुस्यं मात सत्य विषय ख।

देवया स्वभाव जुरं सत्य मानुषया स्वभाव जुरं असत्य, मानुसयाके रा वु सत्य रा द्वातं ओम्हं मानुस थ्व जन्मसं वु देव जुरं ख। थ्वतेन ख साक्षिलोकसन सत्य ल्हा हुन, सत्यन स्वर्ग वनिव, क्षण असत्य ल्हास्यन नरक भुवनस जायरपरं वनिव तु जुरो। धर्मराजस जेर्मकिंकर नं मडचं-काक्य व शूलस भररपे वु मे पुखुरिस दुंतेयु, सो काङास ह्वायु वैतरणीस दुंतेयु, खिटुंके डडाव नरकस दुंतेयु थ्वते नरकस दुख द्वाको भुक्तारपाव ताकालननि मुक्ति जुयव तोसन याङ जायरपिव अथवा गृधकोख आदिपं पापजंतुया जोनिस जायरपाव थ्वते वुजरपं सत्य ल्हास्यं थम थे उद्धररपे सो हुन। असत्यन थमथे पङरपकाले स्वजन वान्धवन वितन लाखरपे मफोर, स्वर्गस च्वंग्व पितर व्दाको स्वर्गन कोटानु थ्य ख मायु, थव संतान पुरुष साक्षि अविजन जुर वंनङात्र जे संतानन असत्य ल्हास्यं खात्य वं असत्य ल्हारङाव जे सकलें नरकस पडरपे तु जुरो धास्यं संताप याङसंन, थ्वतेन ख सत्य परमात्मा जुस्यं मातं, सत्यस ख सर्वदेव प्रतिस्था जुरं। सर्वथा प्रकारन वु सत्य ल्हासन थम कल्याण जुसन, असत्य ल्हासन जायरपस्यंन लोस मसितोले वु पाप याङा प्राय तु ख। सत्यथ्यंग्व धर्म मेव मदोर, असत्य थ्यंग्व पाप मेव मदोर। थव कारजसनि वु असत्य मतेव विशेषरपं मिसकारजस साक्षि जुल्यं लोभ मोहन ल्हाच मते व। मिसके मोह योलन असत्य ल्हा स्वजाति थव कार्यस छो असत्य म ल्हायु। थ्वले पाप खङ म ल्हास्यं असत्य मतेव। थ्वते धास्यं शवद मपाफयकन हङा माक्षेतसेन साक्षि अविजन जुर वोव त्वं कोटारपं नि पाफयके जुरो।

पवंद= पवों (फोने)। स्वहन— स्वहाने।
जेर्मकिंकर— यर्मकिंकर। नोसन— गरीब।
जोनि— योनि। माझेतसेन— मध्यस्थसन ?

विज्ञानया खँ

"क्षी (मनू) गुलितक चवन्ह्याये फइ ?"

उकेश भुजु

दकलय् तःजाःगु सगरमाथाया च्वकाय् पलाः तयाः तेंजिग व हिल्लारि निम्हेस्यां न्हाय् म्वाकल । गुकथंधाःसा तःजाःगु च्वापु–गुँ सदिं सदिंनिसेंहे मनूतय् न्ह्योनय् हःपाः जुयाः दनाच्वंगुलि खः । ल्ह्वय् सःपिं न्यासि वयेत स्वइथें न्ह्याम्हेस्यांनं दनेत स्वइ, खने मरुसा गनं गयाः स्वइ । थथेंतु गगंगग च्वापु–गुँ नं गयेत ञिचाः याइ । अने छन्हु मनू जातया इज्जत च्वनि ।

तर मनूतय्त पृथ्वीया दक्कलय् तःजाःगु सगरमाथा जक गयां छाय् चित्तबुझय् जुइ ? अनेतने कुतः यानाः आखिरे तिमिलाया नुगःपाय् नं पलाःहे तयावल ।

उलि नं मगानाः मंगल ग्रहय् वनेगु बिचाः यानाच्वन । अज्ज बृहस्पति, सनिस्चर आदि ग्रहया लिक्क वनेगु आवंनिसेंहे ज्या छुइ धुंकल । आः छकःयात धाये थ्व नौ ग्रह फुक्क उपनिवेश दयेके धुन धाये । अले क्षी मेगुहे नगुइ वनेगु जुइ । थथेंतु क्षीसं भबिष्यया न्हि ग्रह ग्रह चाहिलाः छ्याना च्वनिगु मखा जुइ ।

अथे ग्रह ग्रह चाहचू वनेत छ्रुंसि (ईन्धन) नं ह्लाचां गाइमखु । हानं रकेटया गति तच्वः जुल धायेवं मनूया नुगलं फयेमफयेयः । उकें थ्व ज्याय् नं उज्यागु रकेट मालि गुगुलि मित्थाः पिमकासें जति (Light) जक पिकायेवंहे न्ह्याइ । अले मनूया ज्या कंप्यूतरयात याकेमालि । न्ह्यात्थेसां क्षीसं मेमेगु ग्रहया खँ सीके फइगुलि बिस्वास वं ।

फय्खः, रकेट आदिखय् च्वनाः ब्रयावनेगु खँय् जक मखु, थनहे पृथ्वी क्षीसं यक्व खँ सीके मतेके धकाः लिमलाका च्वना । हानं क्षीसं स्यू तःगुमछि आविष्कार अथें पयात्त लुयाःवगु दु । तर उज्याःगु भाग्य हानं उकिहे लगय् जुयाच्वंपित लाःवल । न्ह्यात्थेसां झीसं सीकाच्वना । छता खँ काये– थ्व बंग्वाराया न्ह्यागुहे थाय्या घटना नं न्ह्यात्थाय् च्वनाः नं न्यनेफु अले मिखां खंकेफु । थ्व जुल रेडियो व तेलिभिजनया ज्या । थुकियात अज्जनं ख्यलेगु थाय् दु । मेमेगु ग्रहया मनूतनापं खँ ल्हायेत । रेडियो—अय्स्त्रोनोमिया बिकासं व ज्याय् झीत आसां वयंकि । आः तक्क मिखां खंके मफुगु ग्रह क्षीसं लुइका च्वना थ्वहे ज्या–भलं । थ्व ज्याभः कार्ल जायन्स्कीं दयेकाबिउगु खः तर भाग्यबस । न्हाचः धयाथें भाग्यंनं वय्कःयातहेः लिच्वारा बिल ।

मनू गनं च्वन्ह्यायेत स्वइ– कि सुं मवंथाय् वनः कि सुनानं मस्यूगु सीकाः, कि सुनानं मयागु यानाः ।

थ्वहे खँया ल्यूल्यू कंप्यूतरया खँ वइ । निस — दँ न्ह्योयाह्म महान् गणितज्ञ यूलरजुया गणित शास्त्र थौंतक्क नं ठ्यलांवनाच्वंगु दु । तर वय्कःया पालय् म्वयाः तं यानं क्षीसं थौंकन्हय् हिसाब याये फु । थ्व सफलता कंप्यूतरं यानाः खः ।

धाइ— छगू घःचा (Circle) या पाइ (π) या

लिच्व: पिका:बलय् खुस: फुतिचा-ल्यु (600 decimal places) तक हिसाब यायेत यूलरजुयात त:दँ बित। म्हात्थेंसां छगू सफलता वय्क:या थ्व नं ख:। तर थौंया कंप्यूतरं खुस: जक मखु निदो फुतिचा–ल्यूथ्यंक लिच्व: पिकायेत नं छु सेकेन्‌या इलं गा:! थ्वथेंहे जा:गु कंप्यूतर थौंकन्हे यक्व पिहांवये धुंकल। कंप्यूतर मनुखंहे दयेकूगु ख:सां मनूया न्ह्यपु स्वया: गन ख: गन ख: शक्तिशाली सचित जुइधुंकल। धात्थें धायेमा:सा कंप्यूतरं हिसाब याइगु खनिबलय् मनू थौं‍ला लज्यां क्वछुइमालि। छायकि जाबा मेसिनं झीत लिपयाना थकेफु। तर व मेसिनहे झीसं दयेकागु ख:।

विज्ञानं उन्नति जूगु उलिजक जूसाला थ्व विज्ञान धैगु छाय् थाकुइ? व स्वयां नं यक्व उन्नति जुइधुंकूगु दु। सु देसया नायो तंचालधा:सा थ्व पृथ्वी सेकेनभरया दुने भस्म जुयेफु। थन पुलां शास्त्रकथं प्रलय वयेफु। लेसरया प्रयोगं थन पृथ्वी सुजद्यो खंकेफु। थ्व फुक्क झीसं भिंगु व मभिंगु खँय् ज्याय् छ्यलेगुलिइ निर्भर जुइ। छाय्धा:सा न्ह्याग्गु नं आबिस्कारया मां–अबु मनूहे ख:।

अँ, थ्व फुक्क आबिस्कार यायेगु बिचार झीके गनं वल लय्? छगू भराय्‌धंगु न्ह्यस: चि तिन्हुया वइ।

छन्हु निल्स बोहर न्ह्य:वय्काच्वंबलय ह्मगसय् म्हन। वय्क: च्यानाच्वंगु सुजद्योया दथुइ च्वंच्वंगु। ग्रह फुक्क चा: चा: हिला च्वन धायेकि सुकां चिना: इम्त चा:हिका तःगु दु। आकाशाकां च्यानाच्वंगु ग्यास (सुजद्यो) च्वांउल, ग्रह नं सनेमफत। थुबलेहे बोहरजुया न्ह्यलंचाल। वय्कलं उघ्रिमय् थुइकल— म्हगसय् म्हनाच्वंगु ला एतमया आकार (Atom model) सका: ख:। अले वय्कलं थुकिया आधारय् एतमया धापू (Atomic theory) पिकयाबिल गुकिया निंतिं वय्क:यात नोबेल सिरपा छाय्‌पिल।

आ: पलखयात झीसं मेगुहे खँपु स्वाये।

म्यावकोनल व थपसन धा:पिं निम्ह बैज्ञानिकतय्सं छगू ज्यायात। पलेटवर्म (Flateworm) धा:पिं कीतय्त प्लास्तिकया तपेसय् तल। अले व तपेसयात छगू इलेक्ट्रिक सकितं स्वात। व तपेसं च्वसं च्वीगुवातया बिजुलि मत नं तल। अले वय्क:पिसं कीतय्त इतिमिति खंकेथें मत स्याये–च्याके यात। मत च्यायेवं कीत ग्वारा–चिना वनिगु –इपिं ग्याना: मखुला जुइ। अले मत स्यायेवं हानं न्हापाथेंहे जुयावइगु। तर भचा जायेवं कीतय्सं थुल मत च्याय्वं इम्त छु मजुइगु जुयाच्वन धका:। उकें मत च्या:सां इपिं कय्कुना मवन। थथे जुइ धुंका: इम्त मत च्याका: करेंटं नं पुकल। अय् यायेवं इपिं ग्वाराचिना वन। अलेला मतजक च्याका: करेंटं मपुकूसांहे इपिं कय्कुनेगु यात धायेकि करेंटं ज्वनिगु धका: ग्याना:ला। थ्व जुल व कीतय्त छगूकथं ज्ञान बीगु–मत च्यातकिं करेंट वइला धका: ख्यायेगु ज्ञान। गुगु इमिगु न्ह्यप्पुइ च्वनेधुंकि।

बैज्ञानिकतय ज्याकथं व तालिम प्राप्त कीतय्त बाकू बाकू थल। इमि न्ह्यिप्यं व छ्यं छुतय्‌जुल। खतुं न्ह्यिप्यं व छ्यं हानं बिकसित जुया: थोहे जुइ छुं ई लिपा। स्वला लिपा न्ह्यिप्यनं बिकसित जूपिं व छ्यनं बिकसित जूपिं कीतय्त नं वहे मत क्वय् तया: स्वल। हानं छ्यनं बिकसित जूपित नं ल्वाकमछ्यासें मेगुहे मत क्वय् तल। तर अन लिच्व: छतांतु पिज्वल। छ्यनं बिकसित जूपिं कीत मत च्यायेवं कय्कुन– करेंट वइला धका:। अथेंतु न्ह्यिपनं बिकसितजूपिं नं मत च्यायेव कय्कुन।

थ्व ज्याया लिच्व:कथं झीयं धायेफु, लिपा बिकसि–तजूपिं कीतय्के वया पुर्खाया ज्ञान न्ह्यात– हिरेंदितिया नियमं। व ज्ञान बैज्ञानिकतय्सं तालिम याना: ब्यूगु ख:।

अथेंतु छगू जीवया ज्ञानयात मेम्हेसित बीगु मेगु नं काइदा दु। धाये– छुं छम्हेसित झीसं बांलाक्क तालिम

बिया: छता खं सोकेबिल । वयात छगू रंगया नसाजक नका: नयेज्यूगु व नयेमज्यूगु बस्तु म्हसीके बिल । थ्व खँय् व पारंगत जुइवं वयात स्यात । वया न्ह्यापुया–ति पिकया: मेम्ह छुं हे मस्यूम्ह छुंयात आतापुतिखय् सुइ बिल । व लिपाया छुंनं घौपलख लिपाहे नसाया रंग म्हसीका: जक नइ । थ्व छगू ज्या–इव:या लिच्व: ख: । थज्या:गु ज्याइव: खराचा, गोल्दफीस इत्यादि जीबतय्के नं सफल जूगु दु ।

थुकथं ऋीसं ज्या यानां यंकल धा:सा छम्ह मनूया ज्ञान व सीत्ययेका: लिकया:नि मेम्हेसित बीज्यू । उलिजक मखु. फुक्क बैज्ञानिकतय् ज्ञान छम्हेसितंतु बिया: मनू स्वयां नं छत च्वय्याम्ह 'भिमनू' दयेके फइला छु छु । अय् छाय् धाये– समुद्रय् लुकुं बौंपि न्या (दर्लफिन्स्) या ज्ञान झीसं कायेफइ, ब्वइंपि ऋंग:तय् ज्ञान ऋीसं कायेफइ । अले झीसं पशुपंक्षिया भायनं सयेके फइ, मफइला ?

ऋीसं हानं छक: म्हगसया खँ ल्हाये । अमेरिकाया बेल् तेलिफोन् लेबोरेतरीया ईंजिनियरतय्सं नं म्हगसय् खंगु अक्कलयात ज्याय् छ्यला: आयन्ति–यरक्याफ्ट (Anti-aircraft) या नवसा तयार यात । धाइ— कार्तेसियन धा:म्हेसित नं म्हगसय् छगू विचा:वल, वहे बिचारं छगू गणित शास्त्रया श्रृजना जुल व ख: कोओर्डिनेट ज्योमेत्री (ज्यामिति व अलजेब्राया संमिश्रण) । थथेंतुं झीसं बाखनय् न्यनातइगु दु– निसंतानम्ह जुजुयात द्यवं म्हंक:वया: उपाय कनायकुगु आदि आदि ।

तोसकं थ्व भेदयात उला स्वये । झीके गुगु ज्ञान दइच्वंगु ख: व सुं द्यवं न्ह्यापुइ स्वथना थकूगु जुइमा: । गथे कीतय्त, पशुपंक्षितय्त झीसं यानाच्वना । नील्स् बोहर व मेमेपित म्हगसय् म्हंगु अथे स्वथना थकूगु ज्ञानया भण्डार भाग्यं चालावंगु जुइ । अले व द्योत द्यो मखुपि मेपिहे जुइ– यक्व यक्व दँ न्ह्यो पृथ्वीलय् चाहयू:व:पि अन्तरीक्ष यात्रीत । भूलं इम्त झीसं द्यो धयाच्वना । छाय्धा:सा सर बर्नार्ड लोवेलेजुं ५% नगुइ जीब दुगु ग्रह दइगु अनुमान यानादीगु दु । वय्कलं गलतया नं गलत–जुया: द्व:छिब्वय् छब्व जक ठिक जुयाब्यूसांहे नं झीगु नगुब्यबस्थाय् जीबधारी ग्रह दुगु नगु छिगू कोतिति दयेफु । उज्या:गु नगु–व्यबस्था गुलि दु गुलि दु । धा:सा ... ऋी स्वयां स:–स्यूपि अथवा "भबिष्यया ऋीपं" स्वया:नं जा:पि जीबीत मदइला ? अले इपि पृथ्वीलय् चाहिला वन नं जुइफु गुगु खँ थौंकन्हय् पृथ्वीलय् लुया–व:गु सत्यं प्रमाणित यानाच्वंगु दु ।

ऋीसं उन्नति यायां वनेगु मेगु छुं मखु बरू ऋीगु न्ह्यापुइ यदि अथे स्वथना थकूगु ख:सा वहे ज्ञानया उदघाटन यायेगु जक ख: । ला:सा व द्यो धा:पिसं स्वयाच्वंगु दइ— ऋीसं थन यानाच्वनागु फुक्क ज्या । गथे की, पशुनय्त ऋीसं स्वयेफु । बिज्ञानया खँ चबइगु च्वसां हे थथे च्वये–मालि– द्यव याकुयाकुथें झीसं यानाच्वना ।

आसा यायेफु, झीत द्यो धा:पिसं बियाथकूगु फुक्क ज्ञानया मालिक ऋी जुइतिनि । भबिष्यय् ऋीत द्यवं नतूवइतिनि अथवा ऋीसं इम्त नतूवनेतिनि जुइ ।

(थ्व च्वसु Erich Von Daniken या Return to Stars सफूया आधारय् च्वयागु ख: । च्वमि)

गिरिजा प्रसाद

कविता छतु

चाय् च्वँपि

थ्व इल्ल …
नगु मखु चाया मिखा जुइ
चाया स्वे माल कि
थः हे च्याना: स्वैगु जुइ
इल्ल थ्व …
चागः
जति च्या:गुलि नगु धाइ
नगु इल्ल
चां ह्लछम्हं मिखा कंगु जुइ
थ्व चा
मुर्कट्टा खै
मुर्कट्टा खन कि सिइ धाइ
थ्व चा
चाय् गोतूंपि सिइ धुंकल जुइ
वा–फय् गुबले वै
निभा: गुबले त्वै
हाय !
थ्व चाय् च्वँपि
गुबले चुलि वइ

ह्वगंगु न्ह्यपु

थ्व ह्वगंगु न्ह्यपुइ
गनं निभा: द्वहां व:गु जुइ
अहो ! थ्व भौप्वाचां ह:गु सुथय्
ख्वाउँगु भुतुलि
हीमो चायेकेत
हीमो चायेकेत
जि हे जक छाय् न्ह्यलं चा:गु जुइ
थ्व लासया दथुइ
व: वें यायेत
जिगु न्ह्यपुइ
गनं ज: द्वाहां व:गु जुइ

कुम्हा:या घ:चालय्

घडि दुने कैंचि खं ला ?
ई कुचा कुचा याये मा:
काप: न्ययां मगा: लं फिइ मा:
ज्याय् खेले जुइगु हे जूसा
छ कुचा कुचा जुइ मा:
जि कुचा कुचा जुइ मा:
न्हातु न्हाये मा:
छ्यात्तु छ्याये मा:
कुम्हा:या घ:चालय् पयतुइ मा:

कैफियत

फुक वस्तु ववमाम जुइ धुंकल हाय ।
फुक विचाः वदमाम जुइ धुंकल
थः योम्हसित तिमिला धया
हाय ! उकी नं हिं किइ धुंकल
थःगु वाद जनवाद धया
व नं च्यबा नवये धुंकल
थःगु ल्हाः–तुति हे जीवन धया
थ्व ला स्वँगुं ज्याभः जुइ धुंकल
थःगु भक्ति देश भक्ति धया
थ्व कन् अन्धविश्वास जुइ धुंकल
थःगु चिनाखँयात भिखंया मूहा धया
थ्व ला घच्चाथापुगु वंखँ लुमंकेगु
त्वहः जुइ धुंकल
(मेपिनिगु चिनाखँ ला अज व्यर्थं पिनिगु
नांया घलः पौ जुइ धुंकल)
थौं यायेगु ज्या छु दनि
थौं ल्हायेगु ज्या छु दनि
थौं नयेगु खँ छु दनि

फुक बस्तु मिस्कट जुइ धुंकल हाय !
फुक विचाः कंफियट जुइ धुंकल

तारीफ

तारीफ तारीफ तारीफ
फताहा खः गिरिजा छ फताहा
१. खायू खायूगु नमस्ते उलिमछि याये धुना नं
भ्याः भचा थुकी पुना च्वंगु दनि कि योम्ह
२. असंख्य कूठ खँ ल्यने धुना नं
सत्ययात उत्तिकं हे थाय दनि
३. वाह ! नगु स्वयाः तेल्ला
जिं अमित खं
अमिसं जितः मखं
४. वाह !!! हिमाल नायाः समुद्र छ्वया बःगु खः
खवि छतिकि वयत
१. ल्हाःया तारीफ
२. न्हाय्पंया तारीफ
३. मिखाया
४. खवियाा तारीफ
वाह ! तारीफ तारीफ तारीफ
छ फताहा खः गिरिजा
छंगु सर्टिफिकेट सय् ?
उकी छंगु जन्म मिति हे झूठ खः
ओहो ! कूठ सत्य यायेत हे
आखिर सर्टिफिकेट मागु खः

बन्दिपुर व अनया छगू अभिलेख

काशीनाथ तमोट

ने. सं. १०९३ कउलाया अन्तिम न्हू पाखे जि गण्डकी अञ्चलया तनहुँ जिल्लाया चुंदी रम्घाय् छुं न्हू तक नेपाली भाय्या पुलांह्म कवि भानुभक्त (ने. सं. ९३४—९८९) बारे छुं खँ सिइकेत चाःहचू वना। अन गामय् छिन्हु तक च्वनाः जि दमौलि वना। २०२५ सालं तनहुँया सदर मुकाम बन्दिपुरं दमौली हिउगुलि थौंकन्हय् अन विकासया जोश पिहां वयाच्वंगु दु। दमौली यक्व नेवाःत दु। अन बन्दिपुर, पोखरा, खवप, गोर्खाया नेवाःत वयाः च्वंच्वंगु दु। जि अन छह्म नेवाःया होटेलय् च्वनागुलि ला अन जि यक्वसिनं नेवाः भाय ल्हानाच्वगु खना। अप्वः यानाः अन बन्दिपुरया नेवाःत च्वच्वंगु दु। पश्चिम नेपालया छगू तःधंगु थाय् खः धकाः जिं बन्दिपुरया खँ न्यना तयागु खः। जि याकनं येँ लिहां मवःसां ज्यू कथं जिगु बिदा ल्यं दनिगुलिं जितः बन्दिपुर वने मास्ति वल। उकि जि ने. सं. १०९४ कछलाया निन्हु खुन्हु किजापुजाया ताकय् दमौलिं छिच्यागू किलोमिटर येँपाखे दुम्रे वयाः थःगु सामान अन शेरचनतय् छगू होटेलय् त्वःताः छपाः ह्निचा जक ज्वनाः बन्दिपुरपाखे वना। दुम्रें नौबिसे (पृथ्वी राजमार्ग व त्रिवुवन राजपथ बाइगु थाय्) १०९ कि. मि दु। थुगु ल्याखं थ्व थाय् येँ १३५ कि. मि. तापाः। दुम्रें बन्दिपुर धाःसा स्वंगू माइल ति जक दु, तर तँ जक गये माःगु। उकिं जाः व तं न्यासि वनेबलय् न्ह्याह्मस्यां म. वी. बि. शाहया थ्व म्ये लुमनी– "बन्दिपुरे उकाली लाग्यो, मर्स्याङ्दी डुङ्गाले तरेर" (फेरि उसैको लागि— ल्याः २८)। बन्दिपुरया व काव्यात्मक तँ गयाच्वनाबलय् जितः अन नेवाः समाज व भाय् वारे छुं खँ सीके दःसा थःगु छन्हुया यात्रा नं बांहे लाइगु खइ धइगु मती वयाच्वन। थथेहे अनेनेगु कल्पना यायां थाय्थासय् च्वंगु चौतराय् पयतुतुं जि बन्दिपुर थ्यन। बहनि जुइ त्यंगुलिं न्हापां च्वनेगु थाय् नि माला। अन थौंकन्हय् थय्क स्वयेबलय् होटेल थें च्वंगु थाय् मदु, छाय् धाःसा च्वं हे दुगु मखु। अय्सां छगू निगू च्या पसः धाःसा दु। छथाय् जितः च्वनेत नं दत। बहनि जूगुलिं उखुन्हु किजापुजां छेँखा पतिकं पाला च्याकाः स्वन्तिया न्ह्याइपुगु ई अन न्हिलाच्वंगु जिं प्यख्यरं खना। साहुतय् छेँय् झलमल्ल मन्तल च्याका तल सेपिनि लालितन। अबलय् जितः भोजपुरया साप लुमन्ति वल। तर जि थौं बन्दिपुरय्। पूर्व ४ नं या मनू जि थौं पश्चिम ३ नं पाखे थ्यना च्वन। अन छम्हस्यां जि थज्याःगु नखः बलय् नं थथे चाःहिलाच्वंगु खनाः "छिकपिन्थाय् स्वन्ति न्यायेकी मखु ला ?" धकाः न्यन। तर जिगु निंतिं थथे चाःहिलाः छुं ज्ञान, गुण लायेगु हे नखः खः धकाः छु धया च्वने धइगु मती तयाः "न्यायेकू" जक धया। जि धया– "छेँ तापाःगुलिं थुगुसी मवना, थुखेपाखे चाः हच् वया।"

बन्दिपुरय् थ्यनाः च्वनेगु थाय् दसेंलि अनया दक्वबय् पुलांगु देगः गुगु जुइ धकाः न्यना। अनया

दक्वबय् पुलांगु देगः विन्ध्यवासिनीया न्ह्यःने हे जि च्वनागु जुया च्वन। थौंकन्हय् अन द्यः मदु, थगुने पुसं खुया यंकूगु जुया च्वन। थ्वलि सिधयेकाः बहनि घौंछि जि अनया बजार चाःहिलाः द्यना च्वनाबलय् जि अन विन्ध्यवासिनी देगःया सतलय् भजन यानाच्वंगु ताल। व भजन अथेहे खः गथे येँ, यल, ख्वप, तान्सेन, भोजपुर पाखे पर्वपर्वय् हालेगु खः। कन्हय् खुनु भजनय् थ्वति काःम्ह छम्ह बुरायाके न्यनाः सिल, भजं म्ये नेवाः भासं, नेपालि व हिन्दि नं हाः। कन्हय् खुनु सुथय् व न्हिनय् जि बन्दिपुर बजार बांलाक चाःहिला। अन विन्ध्यवासिनीया देगः त्वःताः महाद्यः, भिंद्यः, महाकाली द्यः आदिया देगः नं दु। तर अनया मनूतसें पुज्यानाच्वंगु दकलय् तःधंम्ह द्यः विन्ध्य-वासिनी हे खः। व दकलय् पुलांगु देगः नं खः। थ्यक विचाः याना स्वयेबलय् बन्दिपुरया नां नं थ्वहे द्यःया नामं च्वंवःगु थें च्वं। विन्ध्यवासिनीया चिहाकःगु रूप बिन्ध्य–बिन्द्य–बन्द्य–बन्दे–बन्दि जुयाः बन्दिपुर जुइ नं फु। उकिं व देगः अन दकलय् तःजाः, तःधं व बांलाः। जि अन देगः पतिकं छु अभिलेख च्वया तःगु दु ला धकाः स्वया। नेपाली भासं च्वया तःगु अप्वःथें शिलालेख अपाय्सकं पुलां मजू। अथेहे न्येदँ खुइदँ न्हापाया, गुलिं सछि दँ थ्यंमथ्यं तकया जक खना। तर विन्ध्यवासिनी द्यःया मूलुखा च्वय् लुखाफुसय् २" × ४½" नापय् नेवाः भासं च्वया तःगुली नं जिगु मिखा वन। व खनाः जि साप लय्ताया। व अभिलेख खनेवं जितः भोजपुर, टक्सारया दकलय् पुलांगु देगः विद्याधरी अजिमा द्यःया ने. सं. १०११ या अभिलेख खनाः ल्ह्याया हयेखंगुलि "नेपाल भाषा साहित्यया जातः" (पौ–२६०) स दुथ्याके दुगु लुमंसे वल। थ्व जाः भोजपुरया सिकं पुलांगु जुया च्वन। आखः धाःसा भोजपुरया नेवाः आखलं, थ्व देवनागरी। तर ल्याःग्वः धाःसा थुकी नं नेवाः आखलं हे च्वया तल। अनया छह्म बुराम्ह पसलया नाप नेवाः भासं च्वया तःगु अभिलेख नं थन दु खनि धकाः खँ छुनाबलय् वय्कलं अनच्वंपिं नेवाःतसें व भाय् मथू धकाः धाल। छिं थू ला धकाः जकं न्यन का बरु। व अभिलेख थथे दुगु जुया च्वन—

१) "स्वस्ति श्री ३ बंदेपुरया विंदुवासनि पीति न म
२) नोरथ नलिल (ललित ?) भाजुया तोलं दयकव दुंतो जुलो
३) सम्वत् ९५० (९८० ?) मिति आश्वन श्रुदि १० रोज २
४) शुभ ।।"

थ्व जुल नेवाः भाय्या अभिलेखया खँ। तर अन मेमेगु खँय् नं नेवाः पहः दु। स्वसःखा ति छेँ दुगु बन्दिपुर बजारय् सः चय्म्हं (८०%) अप्वः नेवाःत जक दु थें च्वं। अनया छेँ गुलि मल्लकालीन नेपाः पहः वःसा साहुतय् छेँ राणाकालीन पश्चिमी पहःया नं दु। फुक छेँय् धयाथें बार्दलि पिकया तःगु दु। पौ गनं टिनया गनं ल्वहंया दु। फुक धयाथें त्वालय् छगः छगः देगः दुगु हे जुया च्वन। अन सार्वजनिक कल हिति नं दु। दकलय् प्रभावित याइगु खँ छु धाःसा अनया आंगरा (आंगन) ल्वहंतं सिया तःगु दु, उकिं यचु। अन छम्ह ल्याय्म्हं जितः धाल, अनया पद्म पुस्तकालय, २००४ सालं चाःगु, न्हापा सदर मुकाम दुबलय् बांलाक ज्या जूगु खः, तर आः ल्याय्म्हत धाक्व पिहां वने माःगु जूगुलिं ज्या दिना च्वन, आः हानं चायेकीगु जुल। न्हापा बन्दिपुरं हे पाल्पा, पोखरा पाखे कापः आदि सामान व्छइगु। थ्व थाय् प्यखेरिखेया दथुथाय् जुयाच्वंगु खः, तर आः पृथ्वी राज–मार्ग दमौलि जुनाः वंसेंलि अन सदरमुकाम च्वनाः थन मनूत वः मन्त। लःफय् बांलाःगुलिं थन त्वःता वने

(ल्यं १६ पेजय्)

म्वानाच्वंगु इतिहास

रत्नबहादुर सायमि

गामय् थ्यंकेत आपाः वनेम्वाःल । छत्वाःचा जक तँ गयेमानि । द्यो ख्युँ ख्यूँ धाये धुंकल । भिखाचाछेँ पतिकं मत नं पुलुपालुं च्यानावल । सुनसान । उखेपाखे ब्यासीं कलकल सः वयेक स्वब्वानाच्वंगु खुसिचा । फात्तफुत्त मत च्याकाः ब्वेजूपि फुतिफुतिगेराः अले किररर किररर हालाः उखेंथुखें ब्वेच्वंपि किलकिलचात सिवे मेगु छुं मरू । गनं गनं ग्यानापुसे च्वंक उयाहँच्वंगु गां–खिचाया सः । तिमिला जां थिना च्वन । लँ सिथय् च्वंगु पंब्वं तिमिलाया जः किनाः बछि लँ ग्रहणं ज्वंगुथें हाकुसे च्वं । गांया दशा खनाः क्वचायाच्वंह्म पंब्व नं फसं यानाः खःथें मखुथें इलि किलि सनाच्वन । मानो वहे सनाच्वंगु पंब्वं गांया इतिहास कनाच्वंगुथें । स्वस्वं म्हाइपुसे च्वं । मन कांइइइ मिं । वनाच्वनाम्हेसिया मनय् वात्तुवां खँ ल्हानाच्वन– 'थुजाःगु भीर गया गय्वनेगु थवेतो ? थौं चचिछ थनहे बाय्च्वने मालला ? चछि पातं छु हे ज्वी धकाः । कन्हे न्हापनंला खँहे खनिनि ।' न्ह्यानाच्वंगु पलाः शिथिल जुजुंवन । तर दछि दछि तक ख्वाःस्वय् आय्बुया च्वंगु जिगु मिखां अथे मधायेकल । वनेगुहे स्वःजित । अले निस्तारं पलाः न्ह्याका ।

च्यापलाः क्विपलाःति वनेधुंकाः सुनानं मुसुतंहःगु सलं जितः लिफः स्वकल । लँया जवपाखे पिंडो च्वनाः आलेबुरा सोठ्याय् बजां त्वनाच्वंगु । व खनेवं जिगु पलाः दित । वैगु ख्वाः छकः नं स्वया वने धंगु मतीं उखेपाखेहे पलाः न्ह्याका । तिमिलाया चा जूसां आलेबुरां अपाय्च्वः मिखां तिपयाये मफु । जिहे न्यना– 'आलेबाः, म्हं फुला ?

'सु किसमांचाला ?' व म्हुतुइ प्यपुना च्वंगु सोठचा चीकाः न्यन ।

'कान्छा' जि थःगु ब्याग बँय् दिकाः धया ।

'ए ! चौतारायाम्ह कान्छाला ? वा बाबु, वा'

'बेलि सिधल ?'

'सिधल बाबु, सिधल । बजां छचिलं त्वनेधकाः नक–तिनि पयतूवैगु । सहरं नकतिनि थ्यंकः वइगुला ?'

जि खः धँथें छ्यों संका । वं हाकनं लिसाकाल––'फेतु बाबु, वा । छला सापहे तापाःख्वाः जुयाच्वनका । ब्याहा सिधयेवं वंम्ह । माया नं मदुला छं··· ?'

'दयां छ्याये आबा, म्हुतुइ पाकांसुइ मजिल' ख्याः यायेथें धया । नापं पयतूवना ।

'थाकु हला जागीर नयेगु । थः मनदुबले छें वये दैगु मखु । आः गबले वनेगु बाबु ?

'मोहनि छ्गू सिधयेके अले वनेका । थन च्वंच्वनां छ्याये, तलब पाकय् ज्वीगु मखु ।'

सुं ततःसलं हाला हःगु सलं जि ब्रसंक वन । थय्क लिफः स्वया । जिगु मिखा कलकल सःवयेक न्ह्यानाच्वंगु खुसिचा पाखे लाःवन । तिमिलाया जःलय् निम्ह स्वम्ह मनूत खुसि सिथय् इरुथिरू जुया च्वन ।

'आले बा ! आले बा !! अन ··· खुसो ··· ?' आलेबुरां उकियात छुं वास्ता मयाः । मताःला छुथें अथवा

ता:सां मता:ला छुथें। मानो ता:ख्वाँय्‌नं ता:सां मता:छु याइथें। जि अथे हालागुलि दुने– छेरी जा नया च्वंम्ह आलेबुराया कलातं धंहल– 'दुनेवा, दुनेवा खापातिना:। च्वंच्वने मते आमकन।'

कला:म्हेसिगु खँ न्यना: आले बुरा दन। जि नं दना:दुहां वना। आलेबुरां खापा तिना: छक: क्रसुका तल। जि पाखे स्वत– 'कान्छा, थौं थनहे दचों न्हे? लिबा: न्हिबा: जुइमते। छुयाये ...।'

उलिसिवे व बुरां छु मधा:। सोठ्या ज्वना:तुं अगे-नाया न्ह्योने पयतुत। जि नं पयतुना– 'गामय् सकसितं म्हं फु मखुला आले बा:?'

जिगु थ्व न्ह्यसलं बुराया मत्ती छु लुलथें जित: स्वया: छक: ताहाक:गु क्रसुका: तल।

'गांयागु खँ न्यनेगुला? धाधां सोठ्या चीकल। अबलेहे कला:म्हेसिगु स: थ्वेंवल- 'म्वाल म्वाल हालेमते। नयाच्वनाथाय् ...।'

बुरियागु थ्व वाक्य न्यना: बुरां छु विरोध याये मफुत। सुम्कतु च्वन। इमि निम्हेसिया दथुइ जूगु व्यबहार खना: छखेंला जि लाता नं जुल, छु जूगु थ्व धयाथें। तोल्हेजुया: बुरायागु ख्वा:स्वया च्वना।

नये सिधयेका: च्वनेगु सुरयाये धुन। बुरा बजां थना: नापं पयतूवल। ब:ब: उत्सुकता मनय् स्वथना: जि न्यनेत बुराया ख्वालय् मिखा जुका च्वना। जिगु भाव थुया:ला छुथें बुरां धयाहल– 'न्ह्याथ्येहे धा:सां थ्व गामय् भचा अत्याचारहे हुं' इयातु पहलं धया: बजां साल।

'छाय् छु जुल आबा?' जिगु म्हुतु सुम्क तयातये मफुत, धया।

'छु जुल धाये। जूजूगु जुलका। थ्वहे मिखां गजा:गु-तक न स्वये माला वन। क्रसुका: तल। जि पाखे स्वत– 'नकली। बिया छ्वया: दछि हे मदुनि ...।'

नकलो धंगु शव्द न्यनेवं जिगु उत्सुकता न्ह्यलं चाल–गुलि हिसिदुम्ह मिसा। गुलि नायू वँगु स:। न्ह्याबलय् स्व:सां मुसुमुसु का:। नकलीया ख्वा:या छगू छगू चि जिगु मिखां ब्वना च्वन– 'छु नकलीया ब्याहा जुलला?

'ब्याहा जूगु मखु। बिया छ्व:गु। मां गतिमलातकि मचाखाचां दु:ख सोय: धयात:गु धात्थें ख: खनि।' धाधां मचायेकहे बुराया म्हुतुं खँ बा: वल– 'पारि गामय् च्वंह्म जिमिदारया काय्‌यात बिया छ्व:गु। अजा:म्हेसित बिया छ्व:गुका। छं सिहेस्यूनि व नकू।

छम्हु नकलो घाँय्‌ल:वंम्हेसित खनथें। बनय् हे छु छु यातथें वं। निम्हु स्वम्हु तक्कला पिहांवये म्या: नकली। छम्हु जिमिदारया काय् नकलीचिया मांयाथाय् वल। मस्यु धनप्व: ज्वंकल मखा जुइ। अपायधंम्ह जिमिदारया काय् ...। उखुम्हु हे सन्ध्याइलय् नकली धंप ज्वना: ल: का:वंगु। लँय् दथुइ हे छम्हस्यां घ: लाका काल। नकली चिल्लाय् दना: हाल। तर छुयाये ...। इमि न्हापाहे खँ मिलय्‌याना तयेधुंकल खनि। मेम्ह वया: म्हुतुप्वा: तिकल। बलिया दुने मेंपि निम्ह स्वम्ह मनूत नं मुने धुंकल। बिचरा नकलो छुँच्वलय् ला:म्ह छुँचाथें हालेहे पावय् मजू। यंकल।

लछि लिपा नकली हानं गामय्‌हे खनेदत। बिस्यु वलला मस्यु। नकलीचिया मां गां थ्वक्क जागय् जुल— 'लछि लछि तक तने धुंका:नं ...। छु न्हास जि गामय् ख्वा: ब्वयेगु? स्वैथाय् वनागु का धा। सत्य नं जिला सहयाये मखु'। अबलेहे जिमिदारया काय् थ्यंक: वल। मस्यू पहलं छु जुल छु जुल धका: न्यना च्वन। नकली-चिया मामं नं ल्हा: बिन्ति याना: जूगु खँ फुक्क धाल। मस्यु छ मत्तीवलथें जिमिदारया काय्या अवले, तप्यंक धाल– 'छु धन्दा कायेम्वा:, जि यंके थ्वेंत। ब्वाहा खर्च मा:सां जिहे बी।' थ्व प्रस्ताब मिखाय् पत्ति चिका:तया–

तःपिं गामय्‌च्वंपिसं समर्थन यात– 'भाग्यमानि जुलका नकली मां। अपाय् धंम्ह काजियाथाय् ... ।' नकली म्याग्यां म्ह खाकाः ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वैच्वन । आखिरे वंतहे ब्यिा छ्वत ।

छम्हु जि पिडीच्वना: बजांख्वनाच्वनागु । आकाशाकाय् नकली ख्वन । जिगु म्हुत् सुम्क तयातये मफुत न्यना– थःछें वयाला छोरी ? आः गबले वनेगु ?'

मिखां जायेक ख्वबितयाः भागियाःववं धाल– 'गबलें वने मखुत आले बाः गबलें वने मखुत' धाधां ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वल । वैगु खँ न्यन्यं जि आतां च्वंच्वना । लं तोतुतोतुं हाकनं धाल वं– 'स्व बाः, ज्यनमाराया चि'

वैगु म्ह खंबलय् जिगु मिखाय् जालि भुन– उफ ! अजाःगु तुयूगु म्हय् हाकुक्क त्याःत्याः कोर्दाया दाम । गनंला लाहे तज्याना: हि पिहां वयाच्वंगु । स्वस्वं स्वये मफुत जि, वाक्कुछिनाः मिखा तिसिना । जिजक ज्यूसा जिहे लहिना– तये माःसेवः । तर छुयाये ··· ।

मचाहे जुइ मलाःनिबलय् मचा बुइकईपिं मिसातय्‌सं थः मचातय्‌त गथे मायायाये सइ । नकली थःछेँ वयाःच्वंसां चितासू मदु । न्हिंन्हि कचकच । छुं छगू खितिक्क जुलकि मांम्हेसिया सलं गां थ्वये धुंकइ– 'छु ज्या याना नइ छं । छगू ज्या गतिलाःसा धकाः । अय्‌जुयाःला भाःतपिंथाय् च्वने मफुगु । हुं छिमिथाय् हे हुं । भाःत छम्ह जक खुसि यानाः नयेफःसां गाः । अले विचरा नकलीं थःम्ह मांया ममतां भुक्त जुयाः बःचाधिकःम्ह किजा पासा ब्वनाः भातः-पिंथाय् हे वनेगु ववःछित ।

लुखाखलु भागियानाः पिहांवःम्ह नकली, चौताराय् थ्यनेवं तक्क दित । किजायात छकः तुंक स्वत, गबलें मखंनिम्हेसित स्वयेथें । अले छकः सकभनं मिखाव्वल । मस्यु छु मत्ती वलथें, किजायात छमो दां बियाः धाल— बावु हूं पसलय् वनाः छं यःयःगु न्याना वा । क्षी तापाक्क वनेमानि खला । मामं जितः न्हिंन्हि ब्वःवीगु । आः गबलें वये मखुत न्हे ?'

किजां छुं नं लिसः वी मफु । ततान्हेसिगु ख्वाःजक स्वालां स्वयाच्वन । 'ना, याकनं वा । जि बुलुहुं न्हापा न्हा च्वनं न्हे ?' धाधां मिखां ख्वबि स्वःस्वः वयेकाः विस्तारं भीर पाखे पलाः न्ह्याकल । पसिप्वः लँया सिथय् लाक्क तल । थः थम्हंतुं छकः मुसुक्क न्हिल । माकुक्क छकः सासः ल्हात । '··· तता ! धकाः सःतूगु सःयातहे वास्ता मतसें न्हापा-लाक्कहे थः व भीरं क्वब्वाःवन । गबलें स्वयेमनंनिगु छगू दृश्य गांयापिनि मिखाय् तया वन' धाधां बुरां कस्सिक मिखा तिसिनाकाल । वैगु मिखां कात्तुकाक्कहे ख्वबि पिहां वल । गबेत अथे च्वने धुंकाः विस्तारं मिखा चायेकल । फसं च्वानाहःगु धूथें, वया म्हुतुं नं मचाय्‌कहे खँ च्वानाहल– 'गांयापिं मनूत चिल्लाय् दनाच्वँच्वंहे व ब्यासी थ्यने धुंकल । सकस्यां थःथःगु नुगःयात चिनाः ब्यासी वना । उफ! व दृश्य, न्ह्यपु सुदांहे चिच्चाः मिच्चाः दं । तुति छपा धकाःहे दुगु मखु, ल्हाः छपाधकाःहे दुगु मखु । वगरें त्यात्या यानातःगु लाथें छचाःल ब्याःल । ग्वःम्हमछिला मुछांहे जू ।'

वइगु म्हुतु थ्याप्पहे दित । न्ह्योनेपाखे कलाःम्ह सुकुसुकुं ख्वया च्वन । ख्वबि स्वःस्वः वयेकाः बुरीयागु ख्वाः स्वत, मानो उलिसिबे जि धायेमफुत मेगु छं कँ धयाच्वंथें । वैगु ख्वाः ख्वनाः जिगु मिखां नं ख्वबि हाल । आलेबुरायागु ख्वालय् जि नकलीया ख्वाः लुइका च्वना । कान्दाई धकाः सःतोगु नायूगु सः जिगु न्हाय्‌पनय् थ्वइच्वन । स्वःस्वःथाय् नकलीं जायाच्वन । लखंलख नकलीया कन्नाचायापुगु सःथें जुयाः झूचाया च्वन थ्व निष्टब्ध सन्नाताय् ।' आले बुरां तःहाकःगु ऋसुकाः तल । जि स्वये वं कनाच्वंगु गांया म्वानाच्वंगु स्वस्थानिथें च्वन ।

छ्धाः प्याखं

अन्यायहे बिद्रोहया पुसा खः

अष्टमुनि गुभाःजु

ई :– बहनी, थाय् :– छगू बल्चा ।
(धकिं बुलुहुं चाला वनी)

यानंनिसें वःगु कन्नाचाइपुसे च्वंगु सःलिसें दथुइ दथुइ भुलूखा, खिचा, व धोंतय्‌गु सः तायेदयाच्वनी । बल्चिया जः खः निह्म मनू भुग्लुं च्वं च्वनी । थुब्राय्‌तो छह्म बुराया प्रबेश जुइ । व उखें थुखें स्वइ । छक्वः थारक्क न्हुइ । मू हाली । बाताबरण भचा स्तब्ध तुं जुइ बुरां अमिपाखे स्वयाः पलाः घुसुहुँ न्ह्याकी । हानं भचा सुम्कहे च्वनी ।

छह्मह्म – (दँ दं भचा भावपूर्ण सलं) छ ¨ सु ··· ?

बुरा – जि ··· जि ¨ जि ··· जि थःत छु धकाः ह्मसीका बिइगु ? थिनेंला छिम्सं खनाहे च्वंगु दु । जि छह्म बुरा (भचा दिनाः) बस ! जि बुरा थुलिहे मखाः माःगु छिम्त ?

निह्मह्म – (वयात क्वथीक स्वयाः दँ दं) ह्मस्यू ह्मस्यूथें गल्लें गनं खनायें ··· मखु ··· सु ··· छि ?

बुरा – जि · जि ··· (उखें थुखें स्वयाः बल्चा-पाखे तुतामं क्यनाः) जि ···वहे बल्चा ।

छम्हम्ह – (भचा संका ल्वाकज्याःगु उत्सुकतां) वहे बल्चा ? ···

बुरा – वहेला जि धैगु छिपिं पत्याः जुइ मखु । तर धात्थेंगु खँ जि वहे बल्चा खः । जिगु थौं तक्कया अस्तित्व ··· जि दनि धैगुया चिं (सुर्तिहि बल्चापाखे न्ह्या-नाः) थ्व ··· थ्वहे बल्चा ।

निम्हम्ह – (छुं मथूथें ख्वाः ज्यानाः) मखु छि छु धया दियागु ?

बुरा – मतलब छिम्सं मथुल ? (निम्हस्यां खः धैथें छ्यँनं क्वाइ) थुइनं मखु । थौं तक्कया थ्व मनुखं सुनां सुइत थूगु दु धकाः । तर जितः बिस्वास दु व दिन वइ तिनि । मनुखं मनूयात थुइतिनि । उकिला म्वाना च्वनागु जि ।

छम्हम्ह – (ख्वालय् न्ह्यसःचि लुइकाः) अले ··· थ्व ··· बल्चा ?

बुरा – अँ थ्व बल्चा । निगः प्यंगः पंया द्योने सुसा, घजा घिजा थ्व जि ··· जिगु बल्चा (यानय् तुंक मिखा दिकाः तुतामं क्यनाः) स्व ! हुँकन स्व ! छु व ? (निम्हेस्यां उत्सुकतां जाःगु मिखां उखे पाखे स्वइ)

निम्हम्ह – देगः ।

छम्हम्ह – तल्जु देगः ।

बुरा – मखु वयानं उखे हुं छु हुं ?

निम्हम्ह – हुं झलमल मत च्याना च्वंगु थाय्‌ला ?

बुरा – हः वहे खः वहे ।

छम्हम्ह – वला जम्दार प्रताप चन्दया दरबारका।

बुरा – खः वहे दरबार खः अले वँगु न्ह्योने थ्व बल्चा छु खः लय् ?

निम्हम्ह – क्या: गन दरबार गन बल्चा ।

बुरा – तर छिपिं पत्याः जूला ? व दरबार दंम्ह थ्वहे बल्चा खः थौं व प्रताप चन्दया दरबार जुल अले थ्व बल्चा हारांचियागु ।

छम्हम्ह – हां ! हांरांचा ? अय्सा छि हारांचा ककाला ?

बुरा – खः जि हारांचा ।

निम्हम्ह – तुयू दाइया बौ ?

बुरा – खः तुयू जि तःधीम्ह काय् । व मदुगुला म्हिगःहे तिनि मखाः ? जिं स्यू वैतन वहे कुज्जातं स्याःगु खः अंकिला जि जेलया पःखाः तछ्चानाः वयेफुगु थौं वैतला वैत ··· ···

छम्हम्ह – जिपिं नं दु ककाः जिपिंनं दु ।

निम्हम्ह – दु ! जिपिं नं दु वँगु ज्यानहे मकासें ··· !

बुरा – (खँ त्वाःल्हानाः) मखु ··· मखु ··· मस्त ··· मखु व धंम्ह वहे जक मखु बला शोषक रूपि सिमाया कचा जक खः हाहे ल्येंथने मफयेक कचाजक त्वाथलाया मतलब छु ?

(निम्हं उत्सुकतां जाःगु सिखां त्वल्हे जुइ)

छम्हम्ह – अय् धइगु छु ?

बुरा – अय् धइगु · अय् धइगुहे थ्व सामन्तिबाद खः । छम्हूचा सामन्ततसें भाट कबि व पुरोहिततय्त भाग्यया गुणगाण याक्ा: गन झीगु हि चःतिं अमिगु लाय्कू बंगला धस्वाकेत क्षीत बाध्ययाना च्वनिइ गन स्वस्वखं क्षीगु आयू लाकाः अपिं छपुचः जक चिरंजिबि जुइगु अनर्थगु कानून दयेका च्वनी । थ्व निरंकुस पद्धतियात पाच्चुक्क न्हंकेगुहे व शोषणरुपि सिमाया हा ल्यें थनेगु खः । मनूया संसारय् मनू जुयाः म्वाये थुलिहे मखुला क्षीगु इच्छा । उफ् थज्याःगु इच्छा याइपिं नं अपराधि धायेकाः झ्यालखानाय् स्वथंका च्वनेमाःगु–जि कसा नयाः मत्यवं सिना वनेमाःगु थ्व थाय् क्याः गजब ! थ्व लाखय् जिगु देश हँ ··· जिगु देश (हानं भाब हीकाः दृढ जुयाः) तर थ्व जिगुहे देश खः, सुनांधाइ थ्व देश जिगु मखु ?

निह्मह्म – गय् यानाः क्षीगु धायेगु ? गन क्षीत छुं मदु ।

बुरा – हः ! थ्व नं छगू न्ह्यसः खः, न्यनेहेमाःगु न्ह्यसः खः । क्षीगु खयाः नं थन झीत छुं मदु । न्हापा थ्व खँ लुमनेवं जिगु नुगलय् अजुगति, तं, छुछु छुछु उसिंहि दना वइगु तर थौं जितः अथे मजू । जि सिल, क्षो क्षीहे क्षी मजूसा क्षीगु देश जक गथे क्षीगु जुइ ।

छम्हम्ह – (बाः चाया व थे) खः .. खः ... धात्थें खः नकतिनि मिखा चायेकाः स्वया च्वनाथें .. कका ... !

बुरा -- बाबु ! मिखा जक चालां नं मज्यू मिखाया ज्या ला खः फगत स्वयेगु तर गये

मानिगुला व पर्बः खः व समस्याया तजाःगु पर्बः। आसे न्ह्यानावं वया च्वंगु थ्व ईया खुसिबालय् छम्हु व औसर नापनं की ध्वदुइ मानि गुकें संन्ह्यो वयेका च्वम्ह तुतिया गतियात नं जुरुजारु थना बी। (भचा भाब हीकाः) न्यँ मस्त जि जिगु बःचाधंगु बाखं कने–

छम्हु व कुज्जात जम्दारं स्वस्व खंहे जिगु न्ह्योने छम्ह मिसाया सत्तित्व हनन यानाः अज्ज वहे कुज्जातं थःगु इज्जतया निंति व मिसायात स्यायेगुलो तक्कं लिफः मस्वः तर जिं व मिसोया ज्यान दइ तिनिला धकाः काचाकाचां ज्वं वना। थुबलय्...थुबलय्हे...जि ...जि...ड्यालखाना वने माल। खला जि न्हापांनिसें व कुज्जातया मिखाया धू ..अले...अले..

आखालं – (स्यालं दना वःगु चिल्लाय् दना सः) छं...छं...थीमते...जितः थीमते ..आः ss...छं...अय् हत्यारा ! अय् ज्यान-मारा ! अय् गांमारा छंगु पापया भ्याकं पू जुइ सिकं जितः बरु सिना वनेगुहे यो अय् पापिष्ट पापन्डि जिमि मां दाजु जक स्यानां मगानाः थौं छं जितः नं स्याःगु दु खबरदार ! तर थ्व गां सोगु मदुनि...तर थ्व गां सोगु मदुनि... ...।

मैंथकुं – (ढ्हां ववं) आसे...खबरदार ! ... खबरदार ! ...आः sss... ... ... (बँय् भारावक ववः दइ)

छम्हम्ह
निम्हम्ह – (आतण् चाचां) अय् . अय् . अय्... मैं थकुं !

गांया मनूत – (छबथां ससें मिक ब्वाँय् ववं छम्हस्यां) आका झाकां चिल्लाय् मिल्लाय् दनाः हालाहल, स्वयांला च्वय् जम्दारया छें पाखें ब्वाँय् ब्वाँय् वया च्वंगु। थ्व जुइ धकाःला मतिइ नं मदु (ग्वतुला च्वंम्हे-सित क्येंक्यं) स्व . स्व...स्व छुरा ...छुरा...छुरा.. ...

निम्हम्ह – (ऊस्के जुयाः मैंथकुंया लिक्क वंवं) हां... ! ... (तिइजक छुरा लिकाइ)

मैं थकुं – आः sss .. (म्ह तिल्ल प्यंकी छ्यं याग्लावक वनी)

बुराबाहेक
सकलें – का...का...का मन्त...च्च...च्च...

(१६ पेजया ल्यं)
मन्त... ।

गायाछम्ह मनू – म्हिगः तिनि दाजुम्हेसित स्यात। थौं थ्वयात अन्याः..घोर अन्याः (सर्गतय् थस्वस्वं ल्हाः.... ब्वयेकु ब्वयेकुं) परमेस्वर ! थ्व छं छु स्वया च्वनागु थ्व ? ...

बुरा – (लागिमिगि चाचां) कां..कां...कां ...त्वःति आमु परमेस्वर पारमेस्वर, दहे मदुम्हेसित बिस्वास यानाः थःगु शक्ति ह्नताः याना च्वंपि अय् ध्वांत .. (भाब हीकाः) जिं छु यायेगु ?... जिं थुम्त छु धायेगु ? (म्ह्याय्या छ्यं थःगु मुलय् दिकाः कन्ना चाइधुगु सलं) पुता... ! ...पुता...! ...गुलि अभायि

थ्व छिमि बौ, बू बलय्‌ला स्वये मखन मखन तर जि थौं छन्त स्वइ चवना छ थःहे थःके मदये धुंकाः... तर तर... थ्व हिइसे हिइसे च्वंगु घाः घाःहे जक जुयाः ल्यना च्वनी ?

(फुक्कसितं छसीकथं स्वयाः म्ह्‌ायया छचं बँय् दिकाः)

धा छिंपि पत्याः जूला ? छु थ्व ल्ह्‌ीगु नुगलय् घाःहे जक जुयाः च्वंच्वनी ?

(सकस्यां छचनं च्वनी मखु धायेथें भाय् याना: ल्हाःतं मिखाया ख्वबि हुइ । बुरां तिइजक बँय् च्वंगु म्हिचां भ्वाथः छकू लिकयाकथं मैं थकुंया बेक्वय् च्वंगु हि हुया काइ । सकलें त्वल्हे जुयाः स्वयाच्वनी । थुथाय् बुरा तिब्रगतिं हाला हइ)

बुरा – च्वनी मखु, घाः सदां घाःहे जक जुया च्वनी मखु । घाः ला व चाल्लाच्वंगु लुखा, गनं क्रान्तिया पनां पने मफुगु खुसि बाः वइ ।

(सकलें थःथःत स्वयाः न्ह्यलंचाःथें सनाहइ)

थ्व वहे क्रान्तिया ध्वाँय् खः मस्त (भ्वाथःगु कापः पथँ पयं क्यनी । सकलें जःखः च्वनाः कापतय् तुंक स्वइ) छाय धाःसा "अन्याय्‌हे बिद्रोहया पुसा खः"

सकस्यां छप्वाः म्हुतुं – "अन्याय्‌हे बिद्रोहया पुसा खः"

[स्वाःपुचःया ग्वसालय् जूगु न्हापांगु नेपाल भाषा छधाः प्याखं प्रतियोगिताय् रचनाय् न्हाप लाःगु]

(९ पेजया ल्य)

मास्ति मवः, तर प्वाःया निंतिं पिने वने माला च्वन । आः अन दुग्नें बन्दिपुर तक मोटर लँ म्हुइ धुंकूगुलिं छुं भचा विकास जुइ ला धइगु आशा दु तर बनेज्या न्हापा थें जुइगु धाःसा मखुत । न्हापा अन छेँखा पतिकं पसः दुगुलो आः प्वने धुंकल ।

जि बन्दिपुर बना, वया, सिधल । तर जिगु नुगलय् अन वनाः छगू भावुकता पिदन– इल गुगुं नं थाय्‌यात थकाये वा क्वकाये फु । गुगुं थाय्‌या भौगोलिक पृष्टभूमी उगु थाय्‌या छगू तःधंगु आधार जुइ । नीदँ सुइदँ न्ह्यः बन्दिपुर गय्‌च्वक चहःपहः दुगु थाय्–थौं वहे थाय् फिजां दँ थें, ऐतिहासिक तःजिपहः जक ल्यनाच्वंगु । थ्व खँ लुमनेव आः नं जितः गथखेसे च्वना वइ ।

च्वयागु ई—३ पुस. २०२९

थौंया कविता

बुद्ध सायमि

छन्द व मात्रां मुक्तया चि न्ह कविताया दकलय् पुलांगु दापू जुइ धुंकल। थौंया कविताया स्वरूप दुनें पिनें हिले धुंकूगु दु। गुलिसिनं थौंया कविताया चि थौंया बस्तुया छ्यला खः धाइ। थुगु बिचाः कथं पुलांपिसं बिम्बया रूपय् कंगःयात काल धाःसा थौं याम्हं जम्बो-बिमान रकेट आदियात काये माल। तर बस्तुया हिला हे थौंया कविताया चि जुइमाः धैगु छु आवश्यक मदु। निम्ह मनू काये छम्ह मुर्ति भक्त, मेम्ह ट्रकया स्टेरिंग भागियाइम्ह। परंपरागत मुर्ति पुज्याइम्हेसिया न्ह्योने स्टेरिङ्ग भागियाइम्ह ड्राइभरयात छु क्रोसं न्ह्म्ह मनू धाये ज्वः ला ? पाःगु ला थन बस्तु जक। अझ ड्राइभरया व प्रवृति ला हिला वना च्वंगु युग लिसे बल जर्फति म्वायेत स्वया च्वंगु व हे पुलांगु संस्कार व धारणा खः। यथार्थय् इपि निम्हं दैवी शक्ति आक्रान्त व अन्धभक्त नं खः।

थःगु उपलब्धी स्वरूप मनुखं कुबिया हःगु यक्व मूल्य व मान्यताय् ख्वं ख्वं खिति नवये धुंकल। थौंया मनू उकिं दुने म्वायेत उकुसमुकुस दं। अकिं थौंया कविया कुतः जुइमाः मानव समाजयात कुण्ठित व गतिहीन याइगु फुक्क परंपरागत मू व मान्यतायात न्ह्ंकाः न्हूगु मू व मान्यता-यात ब्वलंकेगु। बस्तुगत युगबोधं रचनाकाल सिइकेत बः बिइ फु। तर थौंया कविता जुइत ला न्हूगु मूल्य व मान्यता न्ह्यथने फयेकेमाः। थौंया जुइगुया अर्थ न्ह्यागु बस्तुयात नं थौंया मिखां फयांकछि यथार्थय् दुबिनाः स्वयेगु खः, दुवालेगु खः। थौंया मिखा धइगु हे थौंया फुक्क बौद्धिक बिद्याया प्रभावं पिज्वःगु मंकाः चेतना खः।

२०१७ सालया परिवर्तन क्योगु देया कविताया भाव, भाषा व अभिव्यक्तिया निंति छगू तःधंगु ऐतिहासिक घटना जूगु दु। इलं खँ न्ह्ययाः प्वंके बिल। भाषां प्रतीकात्मक रूप काल। पौराणिक पात्रंनं थौंया स्वतुमतु स्वःगु जीवनया प्रतीक जुयाः पिब्वयेत स्वल। छुंकथं प्रतीक व छ्यलाया खुसिब्वाः वल। बैयक्तिक प्रतीकया छ्यला नं ब्वलन। भावयात ठोस रूपय् पिब्वयेत स्वतसा थ्व हे युगय् थौंया चित्रकलाया प्रभावय् अमूर्ततां नं थाय् कायेत स्वल।

भावयात तिव्रगति संप्रेषण यायेगु कविताया मू गुण जूगुलिं प्रतीकया छ्यला छगू भारंया रूपय् मयासें शक्तिशाली बाहनया रूपय् याये फयेमाः। शक्तिशाली बाहनया रूपय् प्रतीक पौराणिक धाये परंपरागतया गालं नं काये मफै मखु। थुथाय् हे थौंया कवि सजग जुइमाःगु दु। पौरानिक प्रतीकया छ्यलां गनं व हे पुलांगु मू व मान्यता-यात पुनराबृति ला याना मच्वं ? बिचाः याये बहःगु खँ खः। आधुनिक धैगु हे रूढीगत परंपरां मुक्त जुइगुया नां खः। थ्व सजगता व सचेतनताया अभावं यक्व थौंया कवितय्सं चायक मचायकं न्हूगु पिब्वयेत स्व स्वं हानं हानं रामायण व महाभारतयात न्ह्यथना च्वंगु खने दु। पौराणिक पात्रत न्ह्यथने मज्यूगु मखु ज्यू तर वया रूढी-गत नवःगु मू व मान्यताय् न्ह्यसःया चि तयेफुसा जक पाय्छि जू। थौंत हानं राम बुइके माःगु मदु, कृष्ण बुइके माःगु मदु न त बुद्ध हे बुइके माःगु दु।

(बेणोस पिदंगु भाजु बुद्ध सायमिजुया वक्तब्यया मूल अंश। बेणिया लागि थुकिया हिलेज्या वय्कःया चिनाखंया नापं भाजु काशीनाथ तमोटं याःगु खः।)

फ्रान्सया बाखं

केवल छगू ज्याभः

गाइ द मोपासाँ

जर्मन–प्रशियन फौजं फ्रान्स न्यंक न्हुइ धुंकल। वातावरण जायेक आतङ्क ब्वयाच्वन। निभाः ब्यूगु व खिउँया न्हापांगु जः धरतिइ खयेव दुश्मनतय्गु वटालियन रूआं शहरय् मन्ह्यां मन्ह्यां खनेदत।

निन्हु तक शहरया म्हुतु ख्वाँय् [लाता] जुइ धुंकाः स्वन्हु कुन्हु रूआंया दकलय् तःजाःगु गिर्जाघरय् निभाः जः खल। आतङ्क तन। बजार चाल। रूआंया शहरय् मनूतय्गु किचः खनेदत।

थुकिया निन्हु लिपा प्रशियनतसें धन–दौलत पवन। नार्मन्डीयापिं महाजनतय्त थ्व खँ 'सह यापे मफुगु घाः' जुल। इमिसं भति भति ध्यबा बियाः शहर त्वःता वनेगु मंतुना कन, अले इमिगु मंतुना पूवन। गाडावान न्हागनं दन। वयागु बग्गीसलया लिकसं फिह्म प्रवासीत व दनी धकाः हे पियाच्वंगु जुयाच्वन। खुम्ह मिस्त व प्यम्ह मिजंत बग्गीलय् च्वनेव गाडावानं यात्रा न्ह्याकल। गाःपाःगु लँ, च्वापुं खकाच्वंगु लँ–तसकं कष्टमय। धः तुयिवं प्रवासीतसें थवं थःत म्हसिल। शहरया धनी व्यापारी स्वम्हनापं इमि कलाःपिं, निम्ह नन्‌त वा गिर्जा-घरया पुजारी मिस्त। छम्ह नां जाःम्ह क्रान्तिकारी अले मेम्ह छम्ह मिसा खः मयजु एलिस–शहरया नांजाःम्ह ल्यवःसि। एलिसयात खनेव कुलीन मिस्तसें ख्वाः फस्व-कल। इमिगु म्हुतुसि जायेक घृणाया खुसिबाः वल, अले मिखाय् वितृष्णा। निम्ह नन्‌त जक मिखा तिसिनाः द्यःया नां जपय् यानाच्वन। मिजंतसें शायद शहरय् दकलय् नांजाःम्ह व ल्यवःसियात म्हस्यू।

तिन्ह्लिन मजूतले ला इमि दथुइ धन–दौलत व वसः इसःया बारे खँ जुयांच्वन। तर, थुकियां लिपा सकसियां म्ह न्यल। सुयाकें छुं मदु, पित्याः च्याच्यां वल। अँ, एलिसयाके छगः टोकरी दु। मछाःम्ह वं ग्यागयां कय्‌कुनाः टोकरी उल। टोकरीइ निम्ह खा व द्वँचिक खेँय् दु। थुकिया ल्यू प्यंगः क्लोरेटा सिसि नं। ल्यवःसिं हे जूसां नं एलिस छम्ह मनू। ग्याग्यां, वं मेपिं प्रवासीतय्त नं ज्योनां यायेत ब्वन। तर, छम्ह ल्यवःसिं नाप च्वनाः नयेगु न्ह्यसः — शुरु सुनां यायेगु ? पित्याःया न्ह्यःने सुयां छुं लगय् मजुल। शुरु कोर्नडट वा नांजाःम्ह क्रान्तिकारी पाखें जुल, अले सकसियां छुं न छुं काये हे माल।

सन्ध्या जुइ न्ह्यः हे टोट्सय् थ्यन। प्रशियन अफिसरं स्वीकृति आदि स्वल। इपिं सकलें छगू हे होटलय् च्वन। द्यनेत लासा मिलय् यानाच्वंगु इलय् होटलया मेनेजर वल। वं धाल— मयजु एलिसयात मेजर साहेबं लुमंकूगु

दु।

-"तर छाय् ? जि सुंनाप नापलायेगु मन मदु।"

सकलें अंगः जुल। मेजरया अपाय्धंगु अपमान ? थुकिया लिच्वः छु जुइ ! एलिस वनेहे माः। मेजरं न्ह्या-म्हेसितं सःते फु, यम्हेसित सःते फु ! एलिस मवंसा की सकसितं छु आपद वइगु जुइ— सकसियां थ्वहे बिचाः।

ख्वखना सलं एलिसं धाल— "ज्यू, जि वने। तर छिकपिनि लागि जक।"

एलिस वन अले क्रोध अपमान व घृणां च्याःगु ख्वाः ज्वनाः थत्थें लिहांवल। गाडावानं थुबलय् लाक्कहे मेज-रयागु आज्ञा बिना बग्गीसल यंके मफइगु खँ कन।

प्रवासी मिजंत वनाः मेजरनाप खँ ल्हात, फिर्याचि प्यपुंकल, तर मेजरं अनुमति-पौ बीमखु धकाः तप्यंकहे धाल। तिन्हिनं लिपा छम्ह प्रशियन सिपाहिँ वयाः एलि-सयाके न्यन— "मेजरयागु प्रस्ताव एलिसयात यः कि मयः ?" एलिसं तप्यंक मयः धयाबिल।

थनं लिपा स्थिति स्पष्ट जुल।— एलिस छम्ह नांजाःम्ह ल्यवःसि।

मेजरया वनाप च्वनाः चा छ्यायेमास्ति वः, केवल छ्चा जक।

एलिस ख्वथाय् ह्यंवँसेंलि इमिसं समस्याया बिचाः यात। मिस्तसें धाल— "एलिस छम्ह ल्यवःसि ख हे खः। वं थःत लः ल्हाये हे माः।" अले लुईन न्ह्यास.यात पाय्-छिगु लिसः बिल,— "एलिसया थ्व कारणं मेजर मयः कि व प्रशियन खः, दुश्मन खः।"

पाय्छिगु खँ। व गुलि स्वदेश-प्रेमी।

अले सकसिगुं, थन तक कि व निम्ह भिंपिं मिस्तय्गु नापं बचं कयाः छगू षड्यन्त्रया ग्वसाः ग्वल। इमिसं एलिसयात बहनिइहे सःतल। वया ख्वाः तुइसे अले मिखा ह्याउँसे ह्याउँसे च्वं। ख्वख्वं त्यानुचाःगु जुइमाः व। कोर्नडट छह्मस्यां माय्पो मेंपिं सकसियां वयात खँ न्यंकेगु लो (मेजरनाप वनेगुलि) धिपि यात। साध्वी पुजारी मिस्तसें थथे धयाः एलिसयात धर्मसंकटय् लाकल,— "धर्म, समाज व जःलाखःला अले पासापिनि लागि यक्व मिस्तसें थःत वलिदान ब्यूगु दु। आपद दकलय् महत्वपू-र्णगु खँ खः। महत्व साध्यया जुइ, साधनया मखु। संसारय् नैतिक, अनैतिक धंगु छुं खँहे मदु। साध्य भिंसा साधन गुबलेंहे दुषित जुइमखु। एलिसं मेंपिं सुयां लागि आत्म समर्पण यातधाःसा वयात सुनानं आरोप बी फैमखु।"

एलिस अनहे च्वंच्वन, बिचाः यानाच्वन अले ख्वया हल। थौंछि तक ख्वयां च्वन। वया नुगलय् छुं अज्ञात द्वन्द जुयाच्वन ! कन्हेकुन्हु वं मेजरया प्रस्तावय् सही तल— थःगु इच्छा विरुद्ध, दुश्मन खनाः ग्यानाः मखु, नापंवःपिं गुम्ह प्रवासीतय्गु भिंया लागि। चच्छियंकं व मेजरया छ्याकःगु छाती प्यपुन। सुथ जुइ न्ह्यःहे प्रवासी-तय्थाय् वल व। वनेत स्वीकृति बी धुंकूगु। बग्गीसल हाकनं न्ह्यात। गुगु कठीनतम समस्या खः, व एलिसयागु भावनायात न्हुत्तुन्हुयाः ज्यने धुंकल। एलिस— छम्ह घृणाया पात्र, दुश्मनया लागि समर्पित जुयाः सकसियां न्ह्यःने पतित जुइ धुंकल। कोर्जडट गुम्हेस्या हृदयय् अक्व नं एलिसयात छकः जक थःह्म यायेगु लालसा क्वाःक्वाः ल्यनाच्वगु दनि वं बाहेक मेंपिं सुनानं वयात छकः तुलुक्क जक नं मस्वः। तिन्हिन धुंकाः प्रवासीतसें बजि (टिफिन) लिकात, अले नल।

सकसियां नयाच्वन, एलिसं स्वयाच्वन। वयाके दुगु हे नं ला छुं मखु। अं, छगू नुगः दु दुनें दुनें च्यानाच्वंगु।

भाय् हिउम्ह— भूषण प्रसाद श्रेष्ठ

झीगु भासय् 'य' यात ब्वने
(छसु)

झीगु भाषाय् 'य' ग्वः छगःयात म्हसियेकेगु नं थ्व भाषाया यक्व चह्ः पह्ःयात म्हसियेकेगु जुउ। अर्थात् काचाक थ्व 'य' या ब्वने थुये ज्या क्वचाये मफु। संस्कृतय्। थ्यंक थ्वया पाय्छिगु 'य' यात झीसं 'ये' याना: न्ववाना वःगु थ्व नकतिनिया खँ मखु। उकिं हे गय् न्ववाना अयेंतुं च्वइधिसं नारायेन, बुध्दाये, श्रीगनेसायेन्नम आदि कथं धया वयाच्वंगु स्वये दु। व थ्वया 'य' या 'ये' धाःगु प्रमाण थुकथं पिब्वःवल। धार्थें थ्व 'य' यात 'य' हे याना: न्ववायेगु थाय् सापहे माले थाकु। छुचुं क्य, ध्यबा ग्य, थय् आज्ञा अर्थक छ्यासं छ्याय् जक थज्याःगु 'य' यात 'य' हे उच्चारण जूवनाच्वंगु दु। ख्वपय् ला थपिं नं 'ये' हे पिज्वया च्वंगुदु। थथे य–ये खयाः नं संस्कृतय् थें दीर्घ सरह नं ज्वी मफु थ्व। अथवा थ्वया एक मात्रा हे जक दु।

आः हानं मेगु संस्कृतया 'भय, जय' आदि स्वये। थपिं य–ये–भये–जये जक मजुसे 'अय्' जू वना च्वंगु दु। थथे धर्मं जय् ज्वी'... नौ ज्वीया छुया भय्। खला थ्व य–अय् नं मेगु च्वयेगु उच्चारण अनुरुप आखः मदयाः नं थुलि खँ झीसं चायेका वयाच्वना। थ्व य–अय्या न्वचु में तःलय्धिनाः– भचा पिने नं पिलुइत सनाः म्हुतु उपो तप्वायेका यनेमाः थुकथं क्वज्वइ। अले थ्वयात म्हसियेके थ्व मा आखः रूपं ब्यक्त जुइ। थ्व 'य अय्' या तब्याइगु 'आय्' नं दनि। झी थ्वया न्वचु च्वं क्वय् याना: जक मखु ज्वं खवं नं तब्याक तप्वाके मा। थ्वकथं या न्वचु संस्कृत खंग्वलय् नायक–नायः–नाय्जु क्वःजिना च्वंगु दु। थुकथं हे आः झीगु भासय् नं झ्यालय् सिमाय् आदि झीसं च्वया वया च्वने धुंगु दु। थुकथं य–अय्–आय् मा आखः ज्वी धुंकुसेंलि संस्कृत वर्णमाला कथंया 'ए' थ्व झीत म्वाःलेहे धुंकल। अथवा झीसं थ्व 'ए–(` )' च्वय् गुलिइ थथे पंगलः वइ। थ्व 'ए– ` ' यात म्वायेकेलबय् थौं झीसं छ्यचला च्वना कथं 'झ्याल' या सप्तमीयात झ्यालय् मच्वस्य 'झ्याले' च्वय्जिल धाये। अय्सा 'पाखा' या सप्तमी च्वये माःसा छुच्वये ? अर्थात् गय् च्वयाः छिके ? थन झ्याल–झ्यालय् थें पाखा–पाखाय् हे जक पाय्छि जुल। 'अय्' या तब्याकेत थथे आय् दुसा ए (` ) या छुं मरु उकिं ए ( `) मजिल झ्यालय् पाखाय् हे च्वय् माल। थथे हे म्ह्याय् काय् आदिनं।

क्रियाय् छ्यासय् 'काये धाये' च्वया वःगु ल्हने मफुनि। थुकिइनं दोष अवश्य दु। छाय् धाःसा थ्व 'ये' नं याकःचा जक न्व मवासे थ्व 'ये' या 'य' जक जुयाः 'का' व 'धा' नं सालाः काय् धाय् जुये धुंकूगु दु। हानं मेगु दसु मानिसा थ्व क्रियाया काय् नं 'काच' लुमनेगु थाय् दु। थथे थ्व गणया क्रियातय् प्रेरणार्थक जुइ बलय् थथे 'च' खने दःवःनि। थुकथं 'याय्–याचके, म्वाय्— म्वाचके, काय्–काचके' आदि। उकिं म्ह्याच या म्ह्याय् ग्वाचया ग्वाय् जुसेंलि 'च' या 'य' ज्वीगु सूत्र कथं थथे 'च' या हिलाय् वइगु 'य' नं 'य' हे क्वजित। 'ये' मजिल। काय् याय् ह्य् म्वाय् थथे हे बांलात।

थुकथं वने च्वने आदि नं मजिल। अर्थात् ए (`) आखः हे म्वाः कथंया झीगु भाषाया स्वभाव थथे खने। थ्व 'ने' या तब्याक च्वयेगु आखः मरु। तर धायेगु दु। अले 'न्य' या च्वयेगु नं दु ब धायेगु नं दु। थुकथं 'न्य'

चीध्याकः न्या तःध्याकः । थ्व 'न्या' या प्रयोग पुलां न्वचुइ वन्याव् आदि दु । थुकथं 'वन्य' या 'वन्याव' छगू क्रम दर्सेलि वन्य चवन्य आदि हे प्रयोग्य जुल । अले 'ये॑ देशय्' थ्व नं मजिल । छाय् धाःसा थ्वया नं तथ्याक धायेगु स्वप भाषाय् 'य॑' या न्वचु दु । 'य॑' ची थ्याकः 'यॉ' तःथ्याकः । थमित थुकथं ध्वा थुइके । ये (ॅ) थुकथं च्वये स्वाःला थ्यूवलय् आः य–अय् आय् यय् याय् आदि थुपिं प्रयोग्य जूवयाच्वंगु दु, न्वचुया अनकूल कथं । अर्थात् छ्यलाय् वयाः थ्व 'य' अनेक कथं ह्लाइ । य–यः या–याः अय्–आय् यय्–याय् आदि थन इइ–(ई)–उइ (वी) अले अइ–आइ आदियात नं लुमने ।

'य' या 'ये' थुकथं न्वचु स्वज्वःथें (नारायनया नारायेन आदि च्वय् व्वय् धुंगु खेंय् यकथं) 'या' या नं थथे धाइगु दयेमाः धकाः थन माला स्वयेगु नं ज्वःलिना खें ज्वी । थ्वया उच्चारण अनुसार थथे एक मात्रात्मक 'ये' या तथ्याकाः च्वयेत थ्व वर्णमालाय् आखः हे नं खनेमरु 'य' या 'या' धाये थें । उकिं थ्वयात म्हसिइकेत 'य' ग्वःयात यय्' यातर्निं खने । अले थ्वयात नं एक मात्राहे धकाः निं खने । आः थुकथं थुयेबलय् थ्व 'ये–यय्' या तथ्यागु आखः 'याय्' न्वःवाना थें च्वयेत थथे ज्याछिउँ सम्म वल । आः थ्वया न्वचु गन दु । वालास्वये यंय् थ्व 'य' यात ये–यय् धाय्थें या–याय् धायेमाःगु गनं मखनानि । अथे हे स्वपयनं मालाहे च्वना तिनि । तर गुलिनं स्थानीय भासय् थथे 'यो' यातनं 'याय्' धाःवना च्वंगु दु । 'य' यात 'ये' धाये थें अथवा 'वुद्धाय' या वुद्धाये' आदि धायेथें । यज्यःगु 'या' न्वचुयात 'याय्' यासे न्वःवाना च्वंगु खेंग्वः थन छुं व्वये । थथे वयात–वयाय्त, वयागु-वयाय्गु, वयाके–वयाय्के आदि । क्षीगु भासय् थ्व 'या' दीर्घ मखुथें थ्वयाहे हिलाय् न्ववाइगु 'याय्' नं दीर्घ मजुउ । अर्थात वयात आदिया 'या' गथे ह्रस्व खः अथे हे 'वयाय्त' आदिया याय् नं ह्रस्वहे खः ।

थौंया नेपाल भाषाय् तुति त्वाः ल्हाये माःगु थाय् मरु । (थ्व खँ खँ ल्हाइबलय्थात कयाः मखु च्वःवये बलय् यात खः) सिधलम्, स्वचालम् आदि त्वःताः थ्वया अपवाद थ्वहे 'य्' छगः दु । थ्व 'य्' तुति त्वाःल्हानातः कथं च्वयेमाः थथे अय्, आय्, वय्, वाय्, यय् आदि । थमित खँग्वलय् थुकथं खने—

अय् च्वनाः – स्वपय्, यलय, भ्वतय्, फय्, बय् इ.

आय् च्वनाः – सांगाय्, भाषाय्, पाखाय्, धुपाय्, कपाय् इ.

वय् च्वनाः– श्वय्, ग्वय्, वव्य्, च्वय्, ल्वय् इ.

वाय् च्वनाः– ग्वाय् ख्वाँय् त्वाय् म्वाय् इ.

यय् च्वनाः– म्यय्, छ्यँय्, वयँय्, स्यँय्, ब्यँय् इ.

याय् च्वनाः– प्याय्, ज्याय्, म्ह्याय्, लत्याय् इ.

गुगु नं खँग्वलय् निगः बा आखः ल्वाइबलय् अर्थात् थ्व निगः बा आखःया न्ह्यःने च्वंगु बा आखलय् माआखः मदइबलय् थ्व माआखः मदुगु न्ह्योनेया बा आखः लिउनेया बा आखलय् धाःवनिइ । अर्थात् 'कस्ति, वस्पति, मल्ता, सिन्ता' आदि थुकथं च्विना आखः च्वःवनिइ । थ्व संस्कृतयाहे 'अच् हीनो वर्ण परं धावति' धयागु धापूकथं हे खः । तर थथे खयाः नं थ्व 'य' यात थुकिं च्वियेगुनं थौंतक क्षीगु व्याकरणं अथवा छ्यला कथं थ्वयात मानय् मयानानि । ख नं थ्व बांलाः मजुउ । थथे काय्चा, कय्ता, न्हाय्पं, दँय्पौ आदि च्वयेगु हे पाय्छि जुउ । अले तुति त्वाः मल्हासे काय्चा, कय्ता, न्हाय्पं, दँय्पौ आदि थथे च्वयेगु हिंसि छाय् मपिउ ।

संस्कृत कथं व्यंजनया जक तुति त्वाःदलि । स्वरया ज्वी मखु । स्वरं ला तुति मदुह्लस्यात तुति हे जक बिइ । तर क्षीगु भासय् थ्व 'य्'–अय्–आय् थथे जुयाः स्वर नं (मा आखः नं) जूगु दु । हानं (खँग्वःया लिपते जक मखु

खँग्वःया दुने नापं) थथे तुति त्वाःल्हाय् नं माला ब्यूगु दु। थुकथं ऋीगु भाषाया 'य' ग्वः ह्यसिइकेत याकनं थाकु, यग्वः ह्यसियेज्या याकनं क्वमचाः।

थ्व 'य' या हे खँय् वयाः आःहानं 'या' यातनं छकः थिया स्वये। धाथें थ्व या छगः यानं आय् जूगु दु। थ्व धाथें यानाः स्वप भासय् खनेदु थथे मफया–मफाय्, मसया–मसाय् अथेहे वयाता–वाय्ता, वयाके–वाय्के, वयागु–वाय्गु आदि। हानं हरि मायाचा–हरि माय्चा, आसमायाचा–आसमाय्चा आदि। थ्व धाथें मात्र 'या' ग्वःया आय् जुल थुलि जक ध्वाथुयां मचाः। थ्व 'या' याके च्वंगु 'आ' मा आखःग्वः च्वय् वंगु खः। हिलासुं यानाः शब्दया आखः च्वय् क्वय् न्ह्यायेगु भाषाया प्रकृति दु। (गथे 'वया कथं' खँग्वःया हिलाय् वयाखतं नं धाये धुंकूगु दु। थन . 'कथं' या 'थ' याके च्वंगु 'ह' च्वय् थांवंगुलि हय् 'क' या 'ख' व 'थ' या 'त' जुल उकिं हे वया कथं— वयाखतं जुल। 'या' धंगुहे य्+आ=या खः। अथेसा थ्व य+आ या हे 'आ' च्वय् थां वंबलय् आ+य्=आय् थुकथं जुउ वन। अले मफया मसया...आदिया नं थ्व 'या' या थथेहे आय् जुउबलय् मफ+आय्=मफाय् मस+आय्=मसाय्.. आदि जुउ वन। थज्याःगु प्रकृति पालपा पाखे ल्हाइगु नेवाः भाय् याके नं दःगु जुया च्वन आपाहे। ऋीह्म सुयोग्यह्म भलसा थां छह्म भाषाविद श्री अयोध्या प्रसादजुं नेपाल भाषा पत्रिका तछला २०,१०९१ या तपं पौया नेवाः भाय्–भाषाविज्ञान-दिग्दर्शन धइगु लेखय् थ्व पालपा पाखेया नेवाः भाय्या स्वभाव धकाः थथे कना तःगु दु। थय् 'या' या आय् जुयाच्वगु उदाहरण जि स्वया (जि स्वाय्) जिं धया (जिंधाय्)- थथेहे कया- काय्, च्वया–च्वाय्, कुया–क्वाय्, तया–ताय् आदि।

थ्व ऋीसं छ्यला व च्वया वया च्वनागु वर्ण मालाय् 'ए, ऐ, ओ, औ' त्वःताः थुकथंया स्वर 'आय्' थज्यःगु च्वयेत आखःहे मरुसां नेपाल भाषाया न्वचुइ धाःसा माःछिचाः थपिं ('आय्' आदि मा आखः दःगुलिं 'आ' याके 'य्' चिनाः न्वचु कथं त्वः जुउ भाःपा 'आय्' मा आखः दयेकाः व च्वयेगु याना च्वना। थज्याःगु न्वचु संस्कृत आदि भासय् मरुगुलिं अलय् च्वयेनंम्वाःला च्वन। व वर्णमालाय् नं दुथ्याः मवया च्वन। अथे हे आः थ्व संस्कृतयाहे संतान नेपाली भासय् नं थ्व स्वरयात म्वाःगु कथं हे वयागु च्वज्यां गाका च्वंगु दु। जबकि थमिनं वर्ण- मालाय् थ्व 'आय्' दुथ्याये मफया च्वन। थुलि मछि च्वसाहित्य च्वसे वये धुंकूगु थ्व नेपाली 'आय्' थज्याःगु मा आखः च्वयेगु पाखें अनभिज्ञ जुया च्वंगुलिं हे सिये दतकि संस्कृतय् थें हे थ्वया धापु–ल्हापुइनं थ्व 'आय्' मरुगु कथं हे नेपाली भायया‍त लुमका तल।

तर आः संस्कृतयाहे वंशज नेपाली भाय् जूगुलिं थ्वयाके नं थज्यःगु 'आय्' दःवय् मफया च्वन धकाः थुलिसंतुं लुदना मच्छःसें थ्वयाके नं थथे छकः दुवाले। थथे थन बांलाक दुवालाः स्वयेबलय् नेपाल भाषा लिक्क लाये धुंकूगु थ्व नेपालीयाके नं थौंया खँल्हा बल्हाय् थ्व 'आय्' आदि या न्वचु पिज्वज्वं वया च्वंगु दु। यथे 'के भएको' या 'के भाय्को' धकाः नेपाली भाय् न्वचुं पिज्वये धुंकूगु दु। थ्व के भाय्कोया 'भाय्' याके च्वंगु मा आखः आः ऋीसं 'आय्' यात याउँक म्हसियेके फत। नेपाल भाषाय् वयात या वाय्ता थें 'या' या 'आय्' जूसा थन 'के भएको ?' या 'ए' या 'अय्–आय्' जूगु कथ मतिचा पाक स्वये दु। तर थ्व नं न्हापा के भयाको खः धकाः लुमंका स्वयेबलय् थपिं नं 'या' या हे 'आय्' जूगु कथं लुसने अःपु जुउ। थपिं नं आः के भाकोतक नं जुये धुंकूगु दु। नेपाल भाषाय् वयात–वाय्ता–वाता, थ्वयात–थ्वा- य्ता–थ्वाता, सुयात–स्वाय्ता–स्वाःता थें केभएको (के भयाको) के भाय्को–के भाको' आदि जुया च्वंगु थमिगु

ऊखं हानं नं ऊवःलिक थथे लुया वइ ।

ए (या)	आय्	आ
खाएको (खायाको)	खाय्को	खाको
भएको (भयाको)	भाय्को	भाको
लाएको (लायाको)	लाय्को	लाको
– ए (– या)	– याय्	–
वसेको (वस्याको)	वस्याय् (कसरी वस्याय्)	
के गरेको (गऱ्याको)	गऱ्याय् के गऱ्याय्)	
लेखेको (लेख्याको)	लेख्याय् (के लेख्याय्)	

थुकथं आः नेपाल भाषा यात थेंहे नेपाली यातनं थ्व 'आय्-याय्' आदि मा आखः अवश्य माले धुंकल । जवकि नेपालीइ ल्हा भासय् माःछिचा थ्व न्वचु ब्वलँलं वया च्वन ।

झीगु भासय् 'य' यात ह्यसोकः वयेबलय् थ्व 'य' या इ जुउ वनिइगु नं ब्वने व थुये माःगु दु । थथे 'बिये' क्रिया लुमंके बलय् ल्याखं वं धाइ; जि धाये कथं वं बिइ, जि बिये, थथे जुयेमाःगु खः । तर यें भासय् थ्व भाय्या स्वभाव कथं थ्व 'बिये' या 'ये' 'इ' जुउवने धुंकल । उकिं वं बिइ जक मखु जि बिये धायेमाः थाय् नं जि बिइ जुये धुंकूगु दु । अथ्यहे वं लं सुइ, जि लं सुये जुइ माःथाय् नं वं लं सुइ थेंहे जि लं सुइ जुया वना च्वने धुंकूगु दु । थ्वनं यें भासय् । अनंलि धाये, काये या 'य' 'धा' व 'का' नं साला काइ बलय् थ्व 'य' या न्वचु माःछि कय्कुने धुंकूगुलि धाये काये च्वःसां पाय्छि जूसा थन 'बिये' व 'सुये' आदि क्रिया या 'ये' थ्वया न्ह्योनेया 'बि' व 'सु' न्वलं साला काये मफुगुलिं थ्व 'य' यात तुति त्वाः मल्हायेगु बांलाः खने दु । थथे बिये व सुये थुजाःगु 'इ' व 'उ' यालिउने वइगु 'य' गन या क्रियाया स्वभाव व्याकस्यां थथेहे खः । थ्व 'बिइ' व 'सुइ' नं प्यपुंक छज्वा यानाः धाः थनिइ बलय् 'बी, ज्वी' थ्यंक नं धाः वने धुंकूगु दु ।

यँय् वं थ्यबाबिइ, वं लं सुइ थें जि थ्यबा बिइ, जि लं सुइ जूसा ख्वपय् थ्व 'य' या 'इ' मजुसे थपिं 'बि' व 'य' अलय् 'सु' व 'य' ह्वनाः 'ब्यय् स्वय्' जुयाः जि ब्यय् जि स्वय् थथे जुया च्वंगु दु । धाये बलय् ख्वपय् निय व न्यय या रुप सुये व स्वये या रुप वंतुं जुयाः जि कंघासा न्यय् व जि गां न्यय् (ख्वपय् न्यय या उन्य हे आपा चल्ती) अथेहे जि नं स्वये, जि मिखां स्वये, जि नं पयये (यँय् फिये-फिइ), जि कस्ति पयये, जि कुसां ववये (कुये) ला हाकुक ववये, जि कापः ख्वये (खुये) मचा ह्वाँय्ह्वाँय् ख्वये' थथे जुयाः इय व वय, अले उय व वय या छगू तुं रुप जुउ वना च्वंगु दु ख्वपय् ।

'या' या 'आय' जूगु स्वये दुगु खँ (वयाता या वाय्ता कथं) च्वय् ब्वने धुन । आः नकतिनि 'य' या 'इ' जुउगु ब्वनाथें थ्व 'या' ग्वःया नं 'इ' जुउ वने फुगु थाय् दु । तर थ्व 'या' या 'य' निं जुइ । थ्व पहः यें भासय् खः । थथे वयात–वय्त–वइत, थ्वयात–थ्वय्त–थ्वइत, इत्यादि । जियात या जितः, जियाके या जिके आदि दसु स्वयाः थ्व भाय् याके 'या' ग्वः फुना वनेफुगु प्रकृति खने दुसा मेकथं मरुथाय् 'या' ग्वः दुहां वइगु नं थाय् दु । थथे बिहा या 'ह' तना बि + आ = ब्याः (हानं थ्वया व्याहा नं रुप दु) जुउथें पिहां–पिआं–प्याँऽ, लिहां–लिआँ–ल्याँऽ (थमि नं प्याहां ल्याहां दनि) अथे हे खिपतं चिङा कथं (ख्वप भाय्) या 'ङा या ङ् तनाः चिङा-चिआँ–च्याँ, पिङा–पिआँ–प्याँः आदि स्वयाः थथे 'या' दःवःगु नं स्वये दत ।

कने-कना, खने–खना, गने–गना आदि थपिं ह्मसियेके अःपुगु खँ जुल । अथेहे काये–काया, सिये–सिया, जुये–जुया आदि नं उलि हे ह्मसियेके छिन । छाय् धाःसा कने या 'ने' लुमंकाः हे कनाया 'ना' छगू हे गनय् खने दःवःसा काय या 'य' कथं हे 'काय' या 'या' वहे किसिमं ध्वा थुये । तर थ्व 'य' गनया अर्थात् काय सिय आदि गनया क्रिया

याके च्वंगु थ्व 'य' थ्वया रुपावलिस दयेमा:गु थ:सय् नं थौं मदया वना च्वन । थथे 'काय' खया नं थ्यवा कया धाये थाय् त्व:ता: खतं काना धासे थ्व 'य' या हिला 'ना' जुउवन 'कने'या 'कना' सरह । थुलि जक मखु थ्यबा कया या थ्यबा काना, ल:सा लायाया लासा लाना लं खाया या लं खाना, न्यतलय् दायाया न्यतले दाना आदि नं धाधां वया च्वंगु दु । अथे हे प्रेरणार्थक क्रियाय् स्वये थ्यबा कायेके खं (सियेके)–सिइके, ज्या (जुयेके)–जुइके आदि जुउसा थन थाय्या 'य' नं खतं काके घातय् यंका: मनू सिके, भुतिमालि क:सिइ जुके आदि धा:बलय् थननं 'य' ग्व: तना वने धुंकल । छुं सूत्र कथं 'य' ग्व: तनी व मतनीयात म्हसियेसा भूतकालय् 'ल' वइथाय् 'य' तने म्वा: थथे काये–थ्यबा काल –थ्यवा काया, थ्यवा कायेके, खाये-लं खाल –लं खाया-लं खायेके, दाये–न्यतलय् दाल, न्यतलय् दाया, न्यतलय् दायेके । भूत कालय् 'त' वइ-थाय् 'य' च्वनिइ मखु थथे काये–खतं कात,–खतं काना – खतं कायेके, जुये–बखुं जुत–बखुं जुना–बखुं जुके, सिय–मनू सित–मनू सिना–मनू सिके इत्यादि । थुकथं यग्व: यात क्रीसं न:खत म्हसिइका वया च्वना ।

जर्मनीया क्वलों विश्वविद्यालयं नेपाल भाषाय् पिएच्. डि.

मय्‌जु उलरिके क्वय्‌ल्‌भर

डा. उलरिके क्वय्‌ल्‌भरया जन्म १२ मार्च १९४६ स जर्मनी जूगु खः। वय्‌कलं सेकण्डरी स्कूल लिभिंग सर्टिफिकेटया जाँच सन् १९६५ स पास यानादिल। अनंलि वय्‌कलं १९६५ निसें जर्मनीया नांजाःगु विश्वविद्यालय कोलों व मार्बर्ग विश्वविद्यालयय् जर्मन भाषा, संस्कृत भाषा, धर्मशास्त्र व भाषा विज्ञान विषयय् उच्च अध्ययन यानादिल। सन् १९७१ पाखे वय्‌कः नेपाः झायाः नेपाल भाषाया विशेष अध्ययन याना दिल। थ्वहे अध्ययनया लिच्वः कथं दछि लिपा जर्मनी झायाः कोलों विश्वविद्यालयया रिसर्च स्कलर कथं "नेपाल भाषाया वाक्य विन्यास" विषयय् कोलों विश्वविद्यालयया प्रोफेसर हाय्‌न्स जाकोब सिलरया निर्देशनय् थेसिस च्वया दिल व सन् १९७४ या शरद ऋतुइ वय्‌कलं पिएच्. डी. या निंति व थेसिस पेश यानादिल। वय्‌कःया उगु जर्मन भासं च्वया दीगु थेसिस Din A. 4 साइजया भ्वंतय् टाइप आखलं फुकं यानाः २७० पौ दु। थुगु दँय् वय्‌कःया व थेसिसयात स्विकृति ब्युसे कोलों विश्व विद्यालयं वय्‌कःयात पिएच. डी. उपाधि बिउगु खः।

क्वस्यालि डाक्टर उलरिकेयात

दुर्गालाल श्रेष्ठ

मय्‌जु उलरिके, अय् जर्मनिया
चक्कंगु नुगःया पौभाः !
थौं थ्व व्यवस्थां पितिना तःगु
अय् जिमि भाय्‌या गर्व निभाः !

चान्हय् गनं गनं थ्वँ वःगु
अय् ब्यांचुलिया सकरूण सः !
स्वर्ग सीपिं थन्यत क्वज्वःगु
अय् अमृतया फुति फुति लः !

तीजक ताजक स्वयाः स्वयाः वा
पलाः पतिं स्वां पुयाः पुयाः ;
कप्ति नुगः दुन्य भुखाय् मब्वय्‌मा
छंगु पलाःया सलं ध्वयाः ।

इना ब्यु न्हँ बरू थःछ्यँ वनाः छं
जिमिगु क्वस्यालि थ्व हे भाःपाः–
'परदेशं गुलि सत्तो नेपाः
नेपालं उलि हे तापाः !'

धै ब्यु थ्व नं "तर नेपाः मदुसां
नेपालय् नेपाःमि दनि !
न्हूगु व नेपाः चवय्‌गु चवसा हे
इभिगु नुगःया उंसिमसिं !"

नेपाल भाषा विज्ञान विषयय् जर्मनीया नांजा:गु कोलोन विश्वविद्यालयं जर्मनीया मय्जु उलरिके क्वय्ल्भरं हालय् नेपाल भाषा विज्ञान विषयय् पिएच्. डी. उपाधि हासिल याना दिल। नेपाल भाषा विषयय पिएच्. डी. याना दीम्ह वय्‌कः न्हापांम्ह विदेशी खः।

वय्कः मय्जु उल्‌रिके क्वयल्भर नेपाल भाषा विज्ञान विषययो पीएच्.-डी. उपाधि हासिल याना दी धुंकाः छुं ईया लिंति नेपाः व्वाल। वय्कः नेपाः व्वा:गु खँ सीव वय्कः यात नापलायेत व हनेत सकलें हथाय् चाल। न्हापां वंगु १७ चिल्ला खुन्हु "झी" पत्रिकायो ग्वसालय् छगू लसकुल समारोह जुल। भाजु ठाकुरलाल मानन्धरया वयवय् जूगु उगु झकः धा:गु समारोहय् नेपाल भाषाया नांजा:पिं साहित्यकारत व नेपालया भाषा, साहित्य, संस्कृति, इतिहास आदि विषयय् अध्ययन यायेत थन व्वाया च्वना दीपिं विदेशी विद्वानत मुना दिल। सकस्यां ख्वाः चक्कं, सकस्यां नुगः लय्ताः। "झी" परिवारया पाखें मय्जु मोतिलक्ष्मी उपासिकापाखें डा. उल्‌रिकेयात स्वांमाः क्वखाकेवं वय्कलं थ:गु नुगः खं थुकथं नेपाल भाषां हे न्ववाना: प्वंका दिल–

"थ्व स्वागत समारोहय् आमन्त्रित जुइ दुगु छगू तधंगु हे मान खः तर थ्व उलि जितः मज्यू थें चवं छाय्-धाःसां जिं उलि छुं याये मफुनि। जिं जिकपिनिगु तसकं हे बांला:गु भासय् बिचाः याना अले च्वया। जिमिगु विश्वविद्यालयनं थुकियात थेसिस मानय् यात छाय्-धाःसां नेपाः भाषा नं इन्जिनीयरिंग व संस्कृत थें हे मनूतय्गु परंपरां निसें वयाच्वंगु छगू अंग खः। अय् जूगुलिं नेपाः भाय् व नेपाः संस्कृति नं वैज्ञानिक अनुसन्धान यायेगु स्वाभाविक विषय खः। उकिं छिकपिनिसं वयना दीगु श्रद्धां जितः भचा लज्या वयाच्वन। जिमि मानेयाये माःम्ह पासा श्री ठाकुर लाल मानन्धरजुं ग्वाहालि व समालोचना मब्यूसा जिं थ्व ज्या याये थाकुइगु। नापं थन मुनाच्वना दीपिं आपाः हे विद्वांपि दु। त्रिभुवन विश्वविद्यालयया विद्वां श्री अष्टिन हेलयागु सहयोग मदुगुसा जिं थ्व थेसिस गबलें सिधयेके मफइगु। डा. हेलजुं नेपाः भाय् छनाः आपाः हे बिचाः यानाः संसारय् थ्यूगु सफू चिन। वय्कः जिम्ह गुरु दुगुलिं जि लय्ताः। कोलोनया विश्वविद्यालयय् भाषा विज्ञांया प्रोफेसरया नां छकः छिकपिन्त धाये माः। प्रो. जाय्‌दाजुयागु सल्हा न्यना कयाः थ्व थेसिस विश्वविद्यालयनं मानय् यात। वय्कलं डा. हेलजुयागु किताव ब्वनाः नेपाः भाषा नं भाषा विज्ञानया थाय् बिया दिल। जि आः हाकन थ्व दे वयाच्वना छिकपिनिगु भाय् खँ ल्हाये सयेकेत। जि आः तक खँ ल्हाये मसःनि (न्हिलादी)। थौं थ्व खँत नेपाः पासा श्री बलराम चित्रकारजुयागु ग्वाहालि कयाः च्वइगु खः। जिं छिकपिनिगु दया व यइपुसेच्वंगु खँत दुने नुगलं स्वीकार याना। गुरुपिं व ग्वाहालि याःपिनिपाखें स्वीकार याना। वय्कःपिनिपाखें छिकपिन्त धन्यवाद बी।"

उगु समारोहय् मुना दीपिं नेपाल भाषाया साहित्यकारपिनिपाखें न्ववाना दिसे प्रो. माणिक लाल श्रेष्टजुं नेपाल भाषा एशियाया छगू तसकं पुलांगु व विश्वयाया हे छगू पुलांगु भाय् खः धया दिल। वेकलं विश्वय् तःगू पुलांगु क्लासिकल भाय् दुसां नेपाल भाषा आः तकं यक्व मनुखं नुवानाच्वंगु पुलांगु व तसकं च्वह्याःगु भाय् खः धया दिल। वेकलं थ्व भायया अध्ययनय् नेपालय् हे औपचारिक प्रोत्साहन मदया वगु इलय् विदेशी विद्वानतसें थ्व भाषाय् रुचि तयाः अध्ययन यानाच्वंगु तसकं लुदने बह जू, व विशेष यानाः मय्जु उल्‌रिके क्वय्ल्भरजुं थ्व भाषाय् पिएच. डी. थ्यंक याना दीगुलिं नेपाल भाषा भाषीतय्‌त तःधंगु प्रोत्साहन जूगु दु धया दिल।

थ्वयां लिपा 'झी' पत्रिकाया संरक्षक कविकेशरी

चित्तधर हृदयजुं मय्‌जु क्वय्‌ल्‌भरयात नेपाल भाषाया छुं सफू द्दहलपा दिसे धया दिल– "उलिमछि तापाकं निसें वया: नेपाल भाषाया अध्ययन याना: भाषा विज्ञान थें थाकुगु विषयय्‌ वेकलं पिएच्‌ डी. थ्यंक याना दीगु जिमिगु निंति तसकं लय्‌ताया विषय खः। न्हापा न्हापा हड्सन, कर्कपाट्रिक व प्रो. तुचि पिसं नेपालया, संस्कृति साहित्य विषय यक्व यक्व सफू च्वया वंगु दु धइगु न्यनागु खः आः डा. हेल, श्रीमती हेल व मेमेपिं नं विद्वानपिं थनहे च्वनाः नेपाल भाषाया विशेष अध्ययन याना च्वना दीगु तसकं हे लय्‌ता:या खँ खः। जि वय्‌कः मय्‌जु क्वय्‌ल्‌भरयात थौं वेकःया हे विषय भाषा व भाषा विज्ञानया सफू द्दहलपे दयाः जि तसकं लय्‌ताः। वेकःया ब्वनेगु इच्छा जुल धाःसा नेपाल भाषाया महाकाव्य, काव्य व मेमेगु साहित्यया सफू नं वेकःयात द्दहलपे मास्ति वः।"

थुकिया लिसलय्‌ हानं अंग्रेजी भासं नुवाना दिसे डा. क्वय्‌ल्‌भरजुं धयादिल– "छिकपिनिगु तसकं बांलाःगु खँया निंति जि छिकपिन्त यक्व धन्यवाद बी मास्ति वः। छि नकतिनि धया दीथें जिपिं हड्सन व कर्कपाट्रिक थें तःधंपिं विद्वान मखु। तर निश्चय नं जिमि छिकपिनिगु भाय्‌ व संस्कृती रुचि दु। नेपालया विषयय्‌ आः यक्व मनूतसें अध्ययन याये धुंकूगुलिं थुकी यक्व मनूतय्‌ रुचि दया वइ व छिकपिनिगु पुलांगु संस्कृति व समाज विषयय्‌ संसारभरयापिसं अप्वः रुचि कया वनी धइगु जि आशा याना। नापं छिकिपिनिगु नेवाः संस्कृति नं पूर्व व पश्चिम न्ह्याथासं प्रचार जुइ। नेपाल भाषा विषयया सफू बिया दीगुली नं छिकपिन्त यक्व धन्यवाद दु। छिकपिनिगु संस्कृति व साहित्यया फक्व अप्वः अध्ययन यायेगु नं जि तसकं रुचि दु। अथेहे छिकपिनिगु महाकाव्य, काव्य व मेमेगु साहित्य ब्वनेगु नं जि तसकं रुचि दु। उकिं छिकपिनिगु पुलांगु व न्हूगु साहित्य व संस्कृति विषयय्‌ सयेके सीकेगु अवसर बिया दीगुली "क्‍ली" परिवार प्रति जि तसकं कृतज्ञ जुया।

कवि केशरी चित्तधर 'हृदय' जुं हानं दनाः धया दिल– "वेकलं नकतिनि गुगु जिपिं हड्सन व कर्कपाट्रिक थें तःधंपिं विद्वान मखु धया दिल व ला वेकलं शिष्टताया निंति जक धया दीगु खः। वेकलं याना दीगु ज्या जिमि नेपाःया निंति तसकं तःधं। थुकिया समाचार पत्रपत्रिकाय्‌ पिहां वयेवं सकल नेपाःमि लय्‌ताइ।"

दकय्‌ लिपा "क्‍ली" पत्रिकाया सहायक सम्पादक भाजु विष्णु चित्रकारं "क्‍ली" पत्रिका व छुं सफू डा. क्वय्‌ल्‌भरयात द्दहलपा दिल।

डा. उलरिके क्वय्‌ल्‌भरयात "भाषा जवाः" या उपाधि

थ्वहे वंगु चउला १ खुनु छगू तःजिगु समारोहया दयुइ च्वसापासां डा. उलरिके क्वय्‌ल्‌भरयात नेपाल भाषाया अध्ययनय्‌ वेकलं याना दीगु विशेष योगदानया निंति 'भाषा जवाः" या उपाधि बिल।

उगु समारोहय्‌ दकलय्‌ न्हापां च्वसापासाया पाखें मय्‌जु मनदेवी तण्डुकारं डा. क्वय्‌ल्‌भरयात स्वांमाः क्वखायेका दिल।

लसकुस न्वचु बिया दिसे च्वसापासाया छ्याःजे भाजु राजा शाक्यं छह्म विदेशी जुयाः नं नेपालय्‌ वयाः नेपाल भाषाया अध्ययन यानाः वेकलं पिएच्‌. डी. थ्यंक याना दीगु तसकं लय्‌ताये माःगु खँ खः, वेकःया थुगुज्यां क्लीत तसकं तधगु प्रेरणा ब्यूगु दु धया दिल।

"भाषा जवाः" उपाधि लःल्हाना दिसे च्वसापासाया संस्थापक भाजु प्रेम बहादुर कंसकारं छह्म विदेशीं क्लीगु भाषाय्‌ पिएच्‌. डी. डीग्री काःगु तसकं महत्वया खँ खः। पीदँ ति न्हापा छम्ह नेपालीं नं नेपाल भाषा विषयय्‌ पिएच. डी. याना दीगु नं म्हो महत्वया खँ मखु अथेसां

छम्ह विदेशीं थ्व भाषाया अध्ययन यानाः पिएच. डी. डीग्री काःगु तसकं महत्वपूर्ण जू । थौं थुकथं छम्ह विदेशी विद्वानयात 'भाषा जवाः' या उपाधि बियाः हने दुगु च्वसा-पासाया इतिहासय् छगू तधंगु घटना खः धया दिल । वेकलं देनमार्कया हान्स जोर्गेन्सन, स्वीडेनया लीनहार्ड व मेमेपिसं नेपाल भाषाया सफू च्वयाः गुगु योगदान बिया दीगु खः मय्जु क्वय्ल्भरया योगदान नं तसकं महत्वपूर्ण जू धया दिल ।

थुकिया लिसलय् नेपाल भाषां हे नुवाना दिसे डा. क्वय्ल्भरं धया दिल– "वंगु ह्प्ताय् व थौंया स्वागत समागमय् छिकपिनिगु बुद्धिजीवी समाजय् यक्वहे कवितय्त लेखकतय्त नापलाये दुगुलिं जि लय्ताया । आपाः हे नव युवकतय्सं नेपाः भाषां नं कविता चिनाः दीगु उकिं नेवाःतय् परंपरा न्ह्याबलें न्ह्याना हे वना च्वनी । नेवाः-तय्गु पुलांगु संस्कृति छिकपिनिगु दे व संसारय् छगू बांलाःगु हे थाय् दु । नेपालयागु इतिहासयागु खँ नेपाल भ षाय् विशेष यानाः च्वइगु खः । अथे जूगुलिं क्षीसं नेपाल भाषा पाखें नेपाःयागु इतिहास धर्म व रितिथिति थुइके फु । धात्थें हे धायेमाल धाःसा थौंकन्हे निं थ्व नेवाःतय्गु पुलांगु संस्कृति न्ह्याथाय् नं खनेदु । अय् जूगुलिं आःयागु भाषा व पुलांगु नेपाल भाषा वैज्ञानिक अनुसन्धान यायेगु छगू न्ह्याइपुगु विषय खः । अय् जूगुलिं विद्वानत गय्कि हडसन, कन्राडीपिसं नेपाल भाषायागु व्याकरण व साहित्य थुइकेत यक्व ज्या याना दिल । आपाः हे न्हापा फस्ट सिम्हला देसं (?) विद्वानतय्सं नेपाल भाषा विज्ञानया ज्या याना दिल । निसः दँ ति न्हापां जेवी फादर नेपालय् च्वनाच्वंपि इमिसं नेपाल भाषा इटालियन शब्द कोष च्वया दिल । उकियागु छगू कपि रोमय् भाटिकन लाइ-ब्रेरी दनि । थ्व किताव नेपाल भाषा वोपिसं सीके माः । उकिं बिब्लियोतिका हिमालयय् रिप्रिन्ट यायेगु बिचाः याःगु दु । थौंकन्हे नं त्रिभुवन विश्वविद्यालयया विद्वां श्री डा. हेलजुं व श्री ठाकुरलाल मानन्धरजुं नेपाल भाषा अंग्रेजी शब्द कोष याकनं हे सिधयेका दी । अन्तय् छिकपिन्त छगू खँ धाये प्रःस्ति वः । न्हापायापिसं याना दीगु ज्या अय् जुयाच्वंगुयात जि यानागु ज्या स्वयाः बांलाः । उकिं छिकपिनिगु तःधंगु थ्व प्रबन्ध जितः तःधंगु हे मान खः । तर अय्च्वंक मिलय् जू जितः थें मच्वं छाय् धाःसां थन जि स्वयाः आपाःहे सःपि विद्वांपि दु । नेपाल भाषा (ज्या) याना बलय् नं आ-पाःहे पासापिसं जितः ग्वाहालि बिया दिल । विशेष यानाः श्री डा. हेलजुं, श्री ठाकुरलाल मानन्धरजुं व श्री बलराम चित्रकारजुं सहयोग सल्लाह ग्वाहालि याना दिल । वेकःपिं फुकसित दुनुगलं धन्यवाद बी । जि हाकनं नेपालय् नेपाल भाषा खँ ल्हाये सयेकेत वया च्वना । जि आः तक खँ ल्हाये मसःनि । थौं थ्व खँ श्री बलराम चित्रकारयागु ग्वाहालि च्वइगु खः । जिं छिकपिं फुकसितं च्वसापासा व नेपाल भाषाय् ज्या यानादीपिन्त व ग्वाहालि याना बिया दीपिन्त दुनुगलं निसें धन्यवाद बी ।"

थ्वयां लिपा हानं अंग्रेजीं नुवाना दिसे वेकलं धया दिल– "छिकपिसं थ्व भाषाय् थःगु फक्व योगदान बीत कुतः याना च्वंगु जिं खन । न्हापा नं जि थन वया बलय् नेपाल भाषाया यक्व कवि लेखकपिनि नां न्यनागु खः । अले ततःधंपि कविपिनिगु नां नं न्यना अथेसां उबलय् बांलाक महसूस याये मफु थ्व भाषाया साहित्य गुलि विकास जुया च्वन धकाः । तर आः नं बांलाक च्वने मखं-निसां छिकपिं लिसे नाप लानाः खँ ल्हानाः जिं चाल थ्व भाषा तसकं बांलाः तसकं समृद्ध अले थ्व भाषाया साहित्य न्ह्याज्यानावं वनाच्वंगु दु । थुकी गुलि समृद्ध साहित्य दु धइगु नं जिं चाल । थ्व खनाः जि बांलाक हे विश्वस्त जू थ्व भाषाया साहित्य प्रवाह दी मखु लिपा लिपा तक नं

"लिपाया पुस्ता तकं थ्व न्ह्याज्याज्यां वनी।"

थ्व धुंकाः उगु समारोहय् नेपाल भाषाया कवि लेखक व कलाकारपिसं थःथःगु कविता, बाखं, म्ये व प्याखं न्ह्यब्वया दिल। दुर्गालाल, कृष्ण सुन्दर मल्ल, मनदेवी तण्डुकार व भूषण प्रसाद श्रेष्ठपिसं थःथःगु कविता व बाखं ब्वना दिल। भाजु दुर्गालालया कवितां फुकसित प्रभावित याःगु खः।

थ्व धुंकाः भाजुपिं भृगुराम श्रेष्ठ, प्रेमध्वज व मय्जुपिं साधना जोशी व उज्वल मानन्धरं म्ये न्यंका दिल व मय्जुपिं साधना जोशी व शारदा जोशीं धिमे प्याखं व चचा प्याखं हुलाः क्यना दिल।

थुकिं प्रभावित जुयाः मय्जु क्वय्ल्भरं हानं धया दिल—

"छिकपिनिगु इतिहासय् तसकं च्वन्ह्याःगु सांस्कृतिक गुण दु। व थौं थुकथं पाहां जुयाः स्वये दुगुलि जि तसकं हे लय्ताया। थुलि बांलाःगु म्ये प्याखं जिं न्हापा गुबलें हे स्वहे मनंनि। थुकिं जिमित तसकं प्रभावित यात। थुलि मछि दुख सियाः छिकपिनिगु तसकं बांलाःगु संस्कृति कलाया छुं नमूना स्वयेगु अवसर बिया दीगुली छिकपिन्त यक्व यक्व धन्यवाद बी।"

सभापतिया थासं नुवाना दिसे च्वसापासाया न्हापायाह्म अध्यक्ष भाजु सत्यमोहन जोशीं विदेशया विद्वानतसें नेपाल भाषाया अध्ययन व अनुसन्धान याना वयाच्वंगु तसकं लय्ताय् माःगु खँ खः व विशेष यानाः थौं मय्जु ढलरिके क्वय्ल्भरजुं नेपाल भाषा विज्ञान विषयय् तसकं नांजाःगु कोलोन विश्व विद्यालयं पिएच. डी. याना दीगु तसकं लुदनेवहःजू धया दिल। वेकलं नेपाल भाषा अध्ययन यायेत वइपिं विदेशी विद्वानतय् निंतिं माःगु सामग्री ताःलाका बीगु कीगु कुतः जुइ माः व कीसं नं थ्व भाषाया उच्च अध्ययन व अनुसन्धानया ज्या याये माःगु दु धया दिसे त्रिभुवन विश्वविद्यालयय् नं याकनं हे स्नातकोत्तर स्तरय् नेपाल भाषाया अध्ययन याये दइगु व्यवस्था जुइगु आशा याना धया दिल।

थ्व धुंकाः हानं छकः नुवाना दिसे डा. क्वय्ल्भरं धया दिल— "जि स्वयेबलय् छिकपिसं जितः यक्व अप्वः सन्मान याना दिल। जिपिं छिकपिनि देशय् विदेशी पाहां जुयाः वयाच्वना। छिकपिनिगु भाय् तसकं बांलाः तसकं च्वन्ह्याः। थ्व भाय् अध्ययन यायेगु छगू तसकं न्ह्याइपुगु विषय खः। नापं थ्व भाय् जिमित तसकं थाकु उकिं थुकिया बांलाक अध्ययन यायेत जिमित यक्व ई काइ तिनि।

मेगु खँ थौंकन्हे छिकपिं नेपाल भाषाभाषीतय्त थःगु भाषा थकायेत यक्व समस्या वयाच्वंगु व विशेष यानाः नेपाल भाषां शिक्षा कायेगु खँय् थाकुया च्वंगु जिं थुल। जिं स्वये छिकपिनिगु थुगु थाकुगु स्थितिइ जिपिं विदेशी पासापिं जुयाः जिमिसं यानां जीगु छुं दुसा छिकपिन्त फक्व ग्वाहालि यायेत जिपिं न्ह्याबलें तयार दु। जिमिसं थ्व ज्या लय्तां याये। स्नातकोत्तर स्तरय् नेपाल भाषाया अध्ययन यायेगु खँय् नं छिकपिनिगु व जिमिगु नं मंकाः कुतलं व ज्या याकनं हे जुइ धकाः जिं आशा याना। थ्व छगू लिपा तकंया निंतिं समस्या खः धकाः जिं भाःपा।

च्वसापासाया रजत जयन्तिया उपलक्षय् च्वसापासायात जिं दुनुगलं निसें भिन्तुना बी। थुलिमछि दँ न्ह्यवं निसें छिकपिं साहित्यकारपिं थ्व भाषाया साहित्य थकायेगु ज्याय् सक्रिय जुयाः मदिक्क ज्या याना वयाच्वंगु व थुलिमछि ल्याय्ह्म कविपिसं छिकपिनिगु भासय् थपाय्सकं बांबांलाःगु कविता च्वया च्वंगु खनाः जि तसकं लय्ताः। छिकपिनिगु तसकं बांलाःगु कविता आदि विषयय् अज यक्व अप्वः खँ सीके सयेके दइ धकाः जिमिसं आशा याना। च्वसापासां भविष्यय् यक्व प्रगति याये फइ व

थुकिया सदस्य संख्या अप्व: जुजु बनी धका: नं जि आशा याना । नापं जि थ्व मं आशा याना नेपाल भाषा छगू तसकं महत्त्वपूर्ण भाय् ख: धइगु खँ सकसिनं चायेकी तिनि, कलेज व विश्वविद्यालयय् थ्व भाषाया अध्ययन याये दयेव नेवा: विद्वानत व विदेशीतयत नं छगू धात्थें तधंगु खँ जुइ तिनि व थ्व देशय् मेमेगु विषय थें नेपाल भाषा नं छगू अध्ययन याये मा:गु महत्त्वपूर्ण विषय ख: धइगु खँ सम्बन्धित जगतं चायेकी तिनि ।"

उगु समारोहया दकय् लिपा नेपाल भाषाया विशेष अध्ययन याना च्वना दीम्ह समर इन्स्टिच्यूट अफ लिंग्वीस्टिकस् या भाषा विशेषज्ञ भाजु डा. अष्टिन हेलजुं छत्वा:चा नुवाना दिसे धया दिल– "थौंया थुगु न्ह्याइपुगु समारोहय् ब्वति काये दया: लय्ता: । जि नं छुं इलं निसें नेपाल भाषाया अध्ययनय् रुचि कया च्वनागु ख: । थ्वहे इवलय् थम्हं नं डा. क्वय्ल्भरया अमुसन्धानात्मक कृति स्वये दुगु तसकं लय्ता:या खँ ख: । त:दँ तक छिकपिं नापं च्वना: ज्या यायेगु तसकं तधंगु अवसर दत । थुकथं बिचा:या कालबिल याये दुगु छगू तसकं हे न्ह्याइपुगु खँ ख: ।

डा. क्वय्ल्भरयात थौं थुकथं हनेगु ज्या जूगु तसकं हे बांला:गु खँ ख: । वेकलं याना दीगु ज्याया निंति थ्व सन्मान धात्थें नं ल्व:जू । पश्चिमी जगतय् नेपाल भाषा विषयय् थुकथंया सफू आ: तक पिदंगु मदुनि । डा. क्वय्ल्भरजुया थुगु ज्या आधुनिक भाषा विज्ञानया क्षेत्रय् तसकं महत्वपूर्ण जू । वय्कलं थ:गु थेसिसिय् गुगु खँ न्ह्यथना दिल व डा. योरगेन्सनया सफुती नं दुमथ्या: । डा. वाकेया क्षेत्र ला मेगु हे जुल । नेपाल भाषाया भाषा विज्ञानया क्षेत्रय् थ्व छगू तसकं तधंगु घटना ख: । थ्व ज्याय् थ: नं छुं कथं संलग्न जुइ दुगु निंति तधंगु सुअवसर ख: । थ्व अवसरय् जि छिकपिन्त भिन्तुना देछाये । जि आशा याना याकनं हे नेवा: विद्वानपिसं नं थ्व भाषाया उच्च अध्ययनय् महत्वपूर्ण योगदान बी फइ । थ्व ज्याय् थन नेपालय् च्वना: नेपाल भाषाया अध्ययनय् थम्हं छुं योगदान बी दइगु आशा याना ।"

नेपाल भाषाया नांजा:पिं साहित्यकारत, विदेशी पा:हांपिं व प्रतिष्ठित व्यक्तिपिं मुंगु उगु समारोह नेपाल भाषाया इतिहासय् गुबलें ल्व:मनी मखु ।

लुम्बिनी बिकास योजना-- छगू परिचय छगू बिचाः

अमृत श्रेष्ठाचार्य
बि. एस्सी इन्जिनि. (सिभिल) अनर्स

स्वांयापुन्ही थौं। युग युग त्वःममनीगु पुन्ही थौं। २५९९ दँ न्ह्यः नेपाःया लुम्बिनी सिद्धार्थ गौतमया जन्म जुल। वसपोल दुखं ब्याप्तपिं सकलें मनूतय् छम्ह नेताया रूपय् दना बिज्यात। वसपोल नेपालय् जन्म जुयाः नेपाःया हे जक जुया बिमज्याः, वसपोल संसारया हे जुया बिज्यात। वसपोलया थजाःगु ज्ञान देश बिदेसय् न्यन। थुकिया छम्हं कथ सम्राट अशोकं लुम्बिनी थना थकूगु थां (स्तम्भ) थौं नं नवाना च्वंगु दु। सुंनं छम्ह बौद्धया बुद्ध जन्म जूगु थाय् लुम्बिनी अरु प्यंगुलिं तिर्थ लुम्बिनी, सारनाथ, बोध गया व कुशीनगर वनेगु तःधंगु इच्छा जुया च्वनी। थ्व बिषयय् उपो च्वये सिकं बुद्धया जन्म भूमि लुम्बिनी गुकथं बिकाश यायेगु योजना दु धइगु बिषयय् च्वये बांलाइ।

संयुक्त राष्ट्र संघया महासचिब स्वर्गीय उ थान्तजु अप्रिल १९६७ पाखे गौतम बुद्धया जन्म भूमि लुम्बिनी भ्रमण यायादिल, वय्कः व थासं तसकं प्रभाबित जुया दिल। वय्कलं थ्व थाय्यात थकायेगु, बौद्ध मार्गीतय्त छगू पबित्र थाय्या रूपय् न्ह्यब्वयेगु अले नेपाःया पर्यतनय् तिबः ज्वी कथं छगू योजना सन्तुना दिल। वहे बिचाःया अनुरुप थौं नेपाःया जक मखु संसारया हे थ्व थःगु कथंया योजना जुयाः च्वंगु न्ह्यःने वल। थ्व योजनायात साकार यायेया ज्वलय छुं छुं ज्या नं जुया च्वंगु दु। १८.४ किलो मेतर ताःहाःगु भैरहवा–लुम्बिनी सडक सिधः मधः वल। लुम्बिनीयात बिद्युतिकरण यायेगु ज्या नं ववचाल। मू ज्या ज्वलय् जापानया भाजु प्रो. केन्जो टाँगेजु थुकिया डिटेल डिजाइन याना च्वना दीगु दु।

थ्व सकतांया लिपा छगू बिचाः मयासें मगाःगु न्ह्यसः वइ छु थ्व छगू धार्मिक योजना जक खःला ? यक्वं मनूतय्के थ्व योजनाया बिषयय् भ्रम जूगु खने दु। थ्व मुकं धार्मिक योजना जक मखु बरु धार्मिक योजना नं खः। लुम्बिनी योजनाया क्यः ब्यापक। थुकिं लुम्बिनी क्षेत्र छगू जकयात बिचाः यानाः याःगु योजना मखु। राष्ट्रिय बिकासया क्रमय् क्षेत्रिय बिकासयात बिचाः गाकूगु दु। उकिं थ्व योजना धार्मिक संप्रदायया निंतिं छगू धार्मिक योजना, पर्यतकतय् निंति थ्व पर्यतन योजना, इतिहास व पुरातत्व शास्त्रीतय् निंतिं थ्व ऐतिहासिक व पुरातात्वीक योजना अले अर्थ शास्त्रीतय् निंतिं थ्व सामाजिक व आर्थिक योजना नं खः। लुम्बिनी बिकास योजनाया थ्वहे प्यंगू खँय् योजना दयेकेगु मू कुतः खः।

दकलय् न्हापांला बौद्ध धर्म व बुद्ध सम्बन्धी इतिहास व पुरातत्वयात सुनियोजित कथं संरक्षण यायेगु खः। अझ बुद्धया जन्म व धर्म सम्बन्धि थन अन्वेषण यानाः उकियात संरक्षण यायेगु। इतिहास कथं थ्व थासय् सम्राट अशोकं तःगु मछि बहाः (धर्मशाला) दयेका दीगु बयान दु अथेहे ह्युन साँगया बयानय् नं दु।

बुद्ध धर्म सम्बन्धी संस्कृति व दर्शनयात धर्म उपोयो-

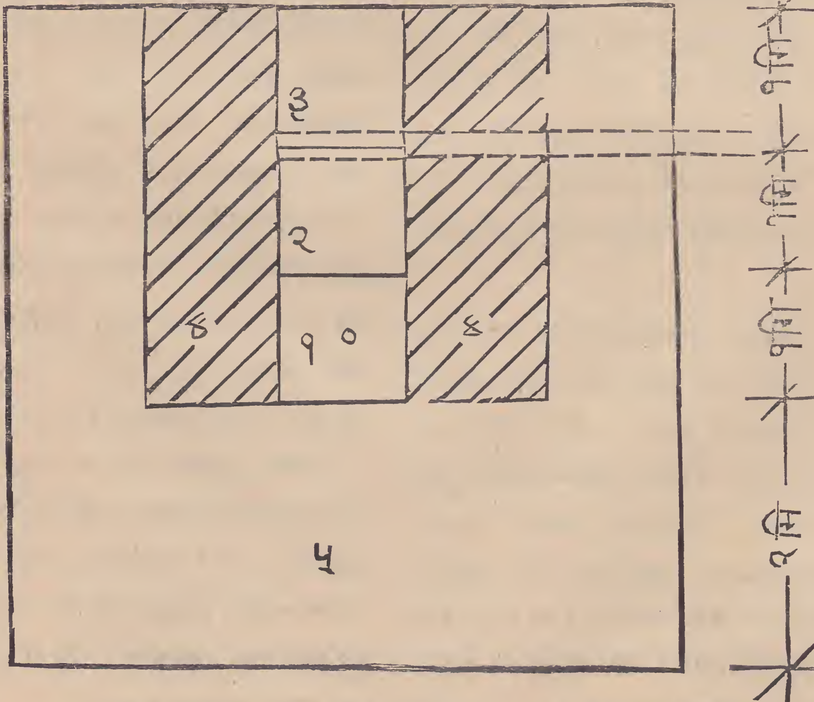
गितायां निंति न्हू कथं दयेकाः उकियां संरक्षण यायेगु । लुम्बिनी व थाय् खः गुकिं इतिहासयात होंकल । थौंया व कन्हेया मनूतय् निंति लुम्बिनी छगू म्वाना च्वंगु शक्ति खः । थ्व छगू थाय् खः गुकिं बौद्ध संस्कृति व दर्शनया बिचारधारा संसारयात बिल ।

थ्व क्षेत्र लुम्बिनी वयबया जःखः च्वंगु थाय् जक मखसे थन बुँज्या हे मूज्या जूगुलिं, बुँज्यायात प्रोत्साहन यानाः थ्व थाय्या आर्थिक व सामाजिक स्तर बुँज्या सम्बन्धी उद्योग पाखें थकायेगु । तौलिहवा व भैरहवाया नापं नापं सू थाय् कथं लुम्बिनीया सामाजिक व आर्थिक स्तर थकायेगु ।

बुद्ध धर्मया संस्कृति व धार्मिक दर्शनया बहः कयाः पर्यतनयात उपो थकायेत छगू योजना दयेकेगु । लुम्बिनीया पर्यतन सुबिधा एसियाया छगू मू तिर्थस्थलया रुपय् डिजाइन यायेगु कुतः जूगु दु । प्यंगू बौद्ध तिर्थस्थान लुम्बिनी, सारनाथ, बुद्धगया, कुशिनगर एसिया राजमार्गया ए. व बी रूटय् लाः । उकिं थ्व थाय् एसियाया यात्रुतय् निंति छगू पबित्रगु तिर्थस्थान जू वइ । थ्वहे मू कुतः नं खः ।

योजना

लुम्बिनी बिकास योजना च्वय् बियागु सकतां बिषययात कःघानाः पिलूगु खः । थ्व योजना संसार प्रसिद्ध बास्तुकलाबिद भाजु प्रो. केन्जो टाँगें याना दीगु खः । मुख्य योजना ३ स्क्वायर मिल जूसां थ्व योजनां २५ स्क्वायर मिल थाय्यात कया तःगु दु । मू योजनाया स्वंगू स्क्वायर मिलयात प्रत्येक छगू छगू स्क्वायर मिलया कुचा यानाः थ्व योजना सचालन ज्वी ।

० – अशोक स्तम्भ १ – पबित्र वयब क्षेत्र २ – बौध्द बिहार क्षेत्र
३ – न्हू लुम्बिनी गां ४ – संरक्षित क्षेत्र ५ – बुँज्या क्षेत्र

पवित्र क्यब क्षेत्र

इतिहास कथं माया देवी (गौतमया मां) थःछें वना च्वंवलय् थ्व थाय् लुम्बिनीया शान्तगु बाताबरण, सिमा स्वांमा नाः मुग्द जुयाः थनहे फासु लनी। थन हे वहे इलय् सिद्धार्थ गौतमया जन्म ज्वो अले अन लिकसं च्वंगु पुखुली गौतमयात म्वःल्हुकी। उकिं उगु हे ई व शान्तगु बाताबरणयात साकार यायेत थ्व १×१ मिल क्षेत्रय् अशोक स्तंभ, माया देवीया देगः आदि ल्यंकाः मेगु छुं मदयेका व्ह्येगु योजना दु अले मेगु ल्यंगु थासय् सिमा व पुखुलि छाय्पेगु योजना नं दु। थ्व थासय् तीर्थ यात्रुत न्यासि वनाः हे जक अशोक स्तम्भ व माया देवीया देगलय् वने फइ। थुकी योजना कथं च्वनीगु थुकथं—

१) पवित्र उद्यान (क्यब)

२) पुखू

३) जंगल (साल, बो, वनयान सिमात)

बौद्ध विहार क्षेत्र

थ्व बौद्ध बिहार क्षेत्रय् (१×१) मिल बौद्ध भिक्षुपिं व देश बिदेशया बौद्ध बिहारत योजना कथं दयकेगु ग्वसाः दु। थन सुं नं यात्रुतय् बुद्ध व बुद्धधर्म सम्बन्धी दर्शनया बिषयय् सीके माःसा उकियात सांस्कृतिक थाय्या रुपय् तयेगु योजना दु। उगु सांस्कृतिक थासय् बुद्ध सम्बन्धी म्युजियम सफू कुथि सभा क्वथा प्रयोगशाला आदिया व्यबस्था दु। लुम्बिनी उत्खनन यानाः लुया वःगु पुरातात्वीक वस्तु थ्वहे म्युजियमय् च्वनी। अले ततःधंगु अन्तरराष्ट्रिय सभा यायेत गाःगु सभा क्वथाया व्यवस्थां याना थ्वः योजना झन तःधंगु रुपय् क्योगु न्ह्यःने वइ।

बौद्ध बिहार क्षेत्रं न्हू लुम्बिनी गां व पवित्र क्यबयात दथुइ च्वंगु लं स्वाना तइ। थ्व क्षेत्रय् बिचाः मयासें मगाःगु छु धाःसा यात्रुतय्त गुकथं निभालं मखयेक शान्त बाताबरणय् पबित्र क्यब थ्यंकेगु। उकिया निंति लँया निख्यरं लः धःया डिजाइन यानाः मनूतय्त याःताप्यात मवंक अशोक स्तंभ थ्यंकेगु प्रयास खः।

थुकी हे प्राकृतिक दबूया रुपय् क्यनेत लुम्बिनी स्ववायरया नं प्रवन्ध दु। अन हरेक सभा व सांस्कृतिक प्याखं क्यने फइ।

थ्व लुम्बिनी गामं (१+१ मिल) तःता कथं थन वइपिं पर्यतक व यात्रुतय्त सुबिधा बीगु आशा यानाः योजना दयेकूगू दु। थुकी आःयागु ई जक मखु बरु लिपा लिपाया पर्यतक व अन च्वनीपिं मनूतय्गु नं बिचाः याःगु दु।

थ्व थासय् छगू लुम्बिनी सेन्टर च्वनी, गुगु पर्यतक व यात्रुतय्त सेवा यायेगु मू थाय् जुइ। थुकी दयेकीगु मध्यम होटेल, पोष्ट अफिस तेलिफोन व तेलिग्राफ, हेल्थ सेन्टर, पसः, ट्राभल एजेन्सी, ट्याक्सी, बसपार्क, पेट्रोल स्टेसन आदि खः गुगु गुम्हं नं पर्यतक व यात्रुतय्त मदयेकं मगाः। लुम्बिनीया बाताबरण मस्यनी कथं थन छगू क्यम्पिग थाय् नं च्वनी।

लुम्बिनी बिकास क्षेत्र दुने लःया मू स्रोत ट्यूबवेल खः। थाय् थासय् पम्प तयाः ब्याकं क्षेत्रयात लः बीगु थुकिया योजना खः।

छगू विजुलि स्टेसन न्हू लुम्बिनी गामय् च्वनी। अन स्वज्वः डिजेल जेनेरेटर २५० कि. वाटया व ट्रान्सफरमर तयेगु योजना खः गुकिं ब्याकं क्षेत्रयात बिजुलिया व्यवस्था याये फइ।

लुम्बिनी बिकास योजनाया लगत कथं डिजाइनया धेबा नापं यानाः जम्मा डलर ७,३६२,००० तुइगु अनुमान दु। भैरहवा–लुम्बिनी सडक, विद्युतिकरण व बुं न्यायेगु धेबा श्री ५ या सरकारं हे खर्च याःगु दु। थ्व

योजनायात सफल यायेत मा:गु धेबा यू. एन. डि. पि. व मेपिं दातापिनि पाखें प्राप्त यायेगु थ्वया लक्ष दु । थ्वहे सिलसिलाय् यू. एन. डि. पि., एक्सो ७० व मेमेगु देशं नं यक्वं चन्दा बी धुंकूगु दु, अथे हे श्रदालुपिं मनूतसें नं ब्यूगु दु । थ्व फुकं धेबा मछ्यसे बैंकय् तया त:गु दु। छायुकि थ्व धेबां सूज्या जक यायेत ख: मेगु ज्याया निंति व:गु धेबा व मखु ।

ख: थौं स्वांया पुन्हि । संसारया छम्ह, बल्ला:म्ह नेता जन्म जुगु जक मखु थौंया हे दिनय् वसपोल बोधिज्ञान प्राप्ति व महापरिनिर्वाण नं जुया बिज्यात । वसपोलया न्ह्याबलें न्ह्‌जुया च्वनीगु ज्ञान व दर्शनयात लुमंका: संसारं थौं वसपोलया जन्मभूमि लुम्बिनीयात विकास यायेगु तिब: बिया च्वन । थ्व थुजा:गु छगू योजना ख: गुगु गुगुं कथं नं नेपा:या निंति मदयेकं मगा:गु योजना ख: । थ्व योजनां हाकनं छक्व: संसारया मिखा साला काइ मखु गथे धाये फइ ? योजना याकनं सिध:गु स्वये दइ थ्वहे आशा ख: झीगु ।

या धापू

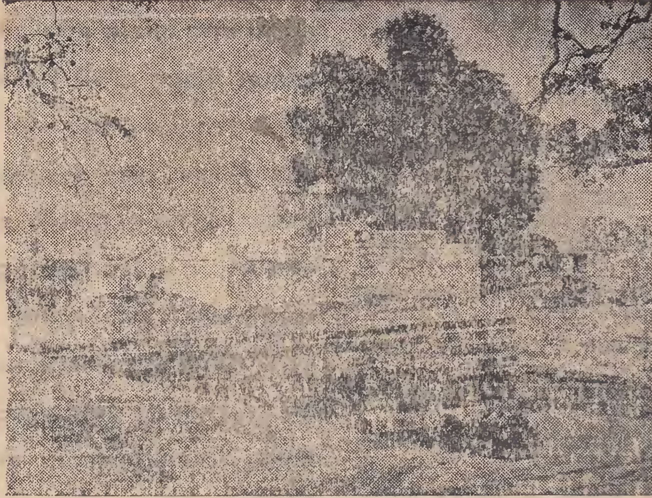
नेपाल भाषा नेपालया छगू तसकं च्वन्ह्याःगु भाषा खः । थ्व भाषाया गुणयात थुइकाः चायेकाः विदेशी विद्वानतसें थ्व भाषाया विशेष अध्ययन याना वयाच्वंगु दु । डेन्मार्कया हाय्न्स जोर्गेन्सन, रुसया भिनायम, फ्रान्सया सिल्वान लेवी, बिलायतया डा. बाके, व मेमेपिं विद्वानपिसं थ्व भाषाया विशेष अध्ययन यानाः नेपाल भाषाया व्याकरण, शब्दकोष दयेका वंगु व मेमेगु साहित्य व संगीतया सफू पिकया वंगु दु । हालय् तिनि हानं स्वीडेनया प्रोफेसर सीग्फ्रीड लीनहार्डजुं नेपाल भाषाया पुलांगु सफू मणीचूडावदानोद्‌घृत व नेपाल भाषाया सछिपु पुलांगु म्ये रोमन लिपि सम्पादन यानाः अंग्रेजी हीकाः पिकया दीगु खः । थुकथं नेपाल भाषा व साहित्यया प्रचार यच्व दं न्ह्यावं निसें विदेशय् विशेष यानाः यूरोपय् प्रचार जुया वया च्वंगु खः । क्षीगु भाय्या पुलां पुलांगु सफू यूरोपया ततःधंगु संग्रहालय व पुस्तकालयय् सुरक्षित जुया च्वंगु नं सकस्यां स्यूगु खँ जुल । आः थौंकन्हय् नं क्षीगु भाषा, साहित्य व संस्कृतिया विशेष अध्ययन व अनुसन्धान विदेशी विद्वानपिसं याना हे च्वंगु दु । थुकिया हे छवलय् वंगु शरद ऋतुइ जर्मनीया छम्ह मय्जु उल्‌रिके क्वय्‌ल्‌भरजुं नेपाल भाषाया वाक्य विन्यास सम्बन्धी छगू शोध ग्रन्थ च्वयाः जर्मनीया नांजाःगु कोलों विश्वविद्यालयं डक्टरेट डीग्री हासिल याना दिल । छम्ह विदेशी मिसां नेपाल भाषाया उच्च अध्ययन यानाः बिश्वविद्यालयया दकलय् तधगु डक्टरेटया उपाधि काःगु तसकं महत्त्वपूर्ण खँ जुल । थुकिं सकल नेपाःमि व विशेष यानाः क्षी नेपाल भाषा भाषीतयतायें माःगु हे जुल । क्षीथाय् थःगु हे विश्वविद्यालयय् नेपाल भाषाया उच्च अध्ययनया व्यवस्था याये मफुनिगु इलय् बिदेशया छगू तसकं नांजाःगु विश्वविद्यालयं नेपाल भाषाया अध्ययनयात मान्यता बीकेगु ज्या मय्जु उल्‌रिके क्वय्‌ल्‌भरपाखें जूगु तसकं हे च्वछायेबहःगु खँ खः ।

द्वन

२० पेजया "झीगु भासय् 'य' यात क्वने" नांगु च्वसु भाजु रमापतिराज शर्मा च्वया दीगु खः । सं

स्वांयाः पुन्हि

थौं शान्तिया न्ह्यलुवाः भगवान बुद्ध जन्म जूगु न्हि

भगवान बुद्ध जन्म जूगु थाय् खः लुम्बिनी

उकिं तथागत बुद्ध प्रति श्रद्धा तयाः लुम्बिनीया विकासय्
ग्वहालि यायेगु झी सकस्यां कर्त्तव्य खः ।

लुम्बिनी विकास समितियात फुगु चाःगु ग्वहालि बियाः
पवित्र तीर्थस्थल लुम्बिनीया विकासय् तिबः बिया दिसँ ।

लुम्बिनी विकास योजनाया विषयय् स्वापू तये माःसा

लुमंका दिसँ

लुम्बिनी विकास समिति, बबर महल, यें । फोन : १४७१९

की १८/१५५ का. म. अ. द. नं. २२/११०

थाकू :- चांमुन्द्रा प्रेस, यतखा, येँ। फोन १३६५२